

Из анала Историјског музеја Србије

ПИСМО ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ ИЗВРШНОМ ВЕЋУ СРБИЈЕ О СТАЊУ И ПРОБЛЕМИМА РАДА ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА

Као што вам је познато, Председништво Скупштине СР Србије разматрало је на својој седници од 5. децембра 1973. године стање и проблеме рада и даљег развоја Историјског музеја Србије и Института за историју радничког покрета Србије и констатовало, поред осталог, и следеће:

„— да је досадашњи рад Института за историју радничког покрета Србије и Историјског музеја Србије потврдио утврђени концепт о њиховој организацији и развоју и да нема разлога да се овај концепт мења;

— да за реализацију концепта развоја ових установа у досадашњем периоду нису обезбеђивана довољна материјална и финансијска средства и да је изостала потпунија сарадња друштвено-политичких и других организација у Републици у остваривању задатака и решавању проблема у њиховом раду;

— да се посебна пажња посвети прикупљању историјске грађе и музејског материјала и њиховој заштити од пропадања и нестанка, а нарочито из периода пре и за време револуције, при чему би требало да се Институт и Историјски музеј ангажују не само на прикупљању и изучавању већ и на иницирању и организовању прикупљања и чувања ове грађе и материјала у општинама;

— да је потребно да друштвено-политичке организације остваре потпунији контакт и сарадњу са овим установама посебно у области програмске оријентације, коришћења резултата истраживања, финансирања и у решавању њихових других питања и проблема.“

С тим у вези Председништво сматра да је потребно:

„— да Републичко извршно веће са надлежним републичким органима управе и другим републичким органима размотри стање ових установа и пронађе начин за брже и успешније решавање проблема у њиховом раду;

— да Републичка заједница за научни рад, Републичка заједница културе и Републичка заједница образовања треба да комплексније сагледају стање и рад Института за изучавање радничког покрета Србије и Историјског музеја Србије и предузму одговарајуће мере за превазилажење стања у којем се оне налазе.“

У складу са предњим закључцима Председништва Скупштине Србије, Извршно веће Србије, на својој седници од 26. марта 1974. године, разматрало је стање и проблеме рада Историјског музеја Србије и Института за историју радничког покрета Србије, и у погледу Историјског музеја Србије закључило:

„— да је Историјски музеј Србије, упркос материјалним тешкоћама, успешно извршавао раније утврђени концепт програмског и општег развоја и организације, што је предуслов за даљи успешан рад и развој:

— да су посебно значајне две изложбе које припрема Историјски музеј Србије: 1) Светозар Марковић и његово доба, и 2) Стварање и развој Социјалистичке Републике Србије... па је неопходно обезбедити финансијска средства за њихову реализацију;

— да је питање простора и смештаја једно од горућих питања активности

Историјског музеја Србије, које се поставља од самог оснивања Музеја... па се због тога као хитан проблем поставља изналажење простора за лагероване музејског материјала и за изложбени простор;

— да је Историјском музеју Србије неопходно кадровско јачање... па је због тога неопходно обезбедити одговарајућа средства за пријем неколико квалификованих кадрова."

На седници Извршног већа оцењено је да је „значајна спремност Републичке заједнице културе да већ у овој години испита могућност за брже решавање простора Музеја... при чему би било корисно размотрити предлоге Историјског музеја, као и све друге могућности које би допринеле решавању овог проблема“.

Извршно веће Србије „препоручује републичким самоуправним интересним заједницама да у свом непосредном и будућем раду допринесу успешном спровођењу закључака и препорука Председништва Скупштине СР Србије и ставова и закључака Већа у погледу развоја Института за историју радничког покрета Србије и Историјског музеја Србије, чиме ће се стешити услови да се изврше значајни друштвени и научни задаци који су планирани а за чију реализацију су заинтересовани друштвено-политички фактори Републике“.

Своју препоруку Извршно веће Србије заснива на „спремности Републичке заједнице за научни рад, Републичке заједнице културе и Републичке заједнице образовања да у својим плановима и програмима рада посвете убудуће овим двама институцијама далеко већу пажњу него што је то био до сада случај. У том смислу писмено изражени ставови три поменуте самоуправне интересне заједнице представљају једну од основа на којима ће се решавати материјални и друштвени положај ове две институције у складу са закључцима Председништва Скупштине СР Србије“.

Ови закључци и препоруке Председништва Скупштине и Извршног већа Србије нису имали неког посебног ефекта приликом добијања финансијских средстава за извршење програма рада Музеја у 1974. години.

Према извршеној расподели средстава у Републичкој заједници културе за рад у 1974. години, Историјски музеј Србије добио је 35% више од средстава добијених у 1973. години за редовну делатност, што износи 550.000 дин., тј. укупно 2.130.000 дин., или једну трећину од средстава предвиђених и предложених финансијским планом Музеја. Мада по проценту повећања спада у установе које су у овој прилици највише добиле, Музеј је ипак најслабије прошао, јер су — због неправилне финансијске политике вођене према Музеју више година — средства у 1973. години била мала (1.580.000 дин.). С тим средствима могу се углавном покрити лични доходи и режијски и материјални трошкови. Изостала су средства за започете и новопланиране изложбе, преко којих Музеј постепено остварује своју сталну поставку, за откуп и заштиту музејског материјала и за најнеопходнију попуњу кадра за период историје НОБ-е и социјалистичке изградње. Музеју нису обезбеђена ни средства из дела средстава Републичке заједнице културе за заштиту споменика културе и за конзервацију и рестаурацију зграде „Милошев конак“ у Топчидеру, мада се располагало средствима и мада је израђен пројекат радова. Ова зграда, у којој се налази стална изложба Историјског музеја Србије „Устанак 1804“ (раније Музеј првог српског устанка), представља редак споменик културе и одавно је озбиљно угрожена. Неке одлуке за мање инвестиције (фото-лабораторија, опрема за депо, комби за покретне изложбе и сл.) по расписаним конкурсима још нису донете. Једина посебна финансијска средства представљају средства за кирију за но-

ви депо до краја ове године у износу од 140.000 дин.

Напомињемо да нам је познато да је Републичка заједница културе у овој години располагала средствима која су за једну трећину мања од средстава предвиђених програмима рада републичких установа.

Комисија за архиве, библиотеке и музеје Републичке заједнице културе, која припрема предлоге расподеле средстава републичким установама, инсистирала је код Извршног одбора Републичке заједнице културе да се, и поред опште рђаве ситуације са финансијским средствима којима у овој години располаже Заједница, обрати ипак пажња на ситуацију у којој се налази Историјски музеј. У предлогу Комисије каже се:

„Комисија и даље истиче и даљи неравноправан третман Историјског музеја Србије, и поред закључака у Плану рада Републичке заједнице културе за 1974. годину да ће, у току 1974. године органи Заједнице посебну пажњу посветити проблемима рада и развоја Историјског музеја Србије’ и констатације Извршног одбора Републичке заједнице културе у извештају Извршном већу Србије да је положај Историјског музеја Србије доста тежак и да му треба дати приоритетно место у решавању развоја републичких установа’. Комисија је и раније, посебно поводом разматрања положаја и даљег развоја Историјског музеја Србије у Председништву Скупштине СР Србије и Извршном већу Србије и одлука тих форума да треба омогућити нормалан рад Музеја, издвјала проблем Историјског музеја као нарочито акутан међу проблемима републичких установа и предлагала Извршном одбору да га и посебно размотри. Овом приликом, када се из напред наведених разлога мора применити један механички принцип расподеле средстава по установама, то поново чини, јер се, увидом у програм рада ове установе, уверила да оваква расподела сред

става по процентима, где ранија стартна основа појединих установа представља битни фактор, не задовољава у потпуности ни потребе за личним дохоцима и материјалним издацима, па за активност Музеја у овој години и нема средстава. Сав приоритет који се овим предлогом указује Музеју своди се на 140.000 дин. за депо.

Комисија, међутим, сматра да Музеју свакако треба обезбедити средства за две актуалне и јубиларне изложбе, и то за изложбу „Заседање Антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије 1944. год.“ (поводом 30-годишњице ослобођења Србије) и изложбу „Светозар Марковић и његово доба“ (поводом 100-годишњице смрти Светозара Марковића), чије се припреме не могу одлагати; затим, за део планираног откупа музејског материјала и за даље издавање годишњака „Зборник Историјског музеја Србије“.

Стога Комисија предлаже да се због значаја и неодложности ових акција Историјском музеју Србије додели из средстава резерве Републичке заједнице културе 750.000 динара.“

Извршни одбор Републичке заједнице културе није прихватио овај предлог Комисије с образложењем да то треба решавати када Заједница добије додатна средства за републичке установе која ће се тражити од Извршног већа Србије.

Републичка заједница за образовање предвидела је, у оквиру својих средстава за откуп књига, 50.000 динара за откуп дела тиража првог тома *Историје икола и образовања код Срба* коју издаје Историјски музеј Србије.

Збор радних људи Историјског музеја Србије разматрао је на својој седници од 28. јуна 1974. године како су до сада извршени закључци и препоруке Председништва Скупштине СР Србије и Извршног већа Србије о даљем раду и развоју Историјског музеја Србије и констатовао да се ситуација није про-

менила, него се чак и погоршала у односу на 1973. годину. Финансијска средства која су добијена за 1974. годину значе у ствари стагнацију Музеја, јер се њима може да реализује само незнатан део програма рада у 1974. години. Колективу Музеја особито је жао што неће моћи да припреми планиране изложбе о тако значајним историјским догађајима као што су Прво заседање Антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије и Стогодишњица смрти Светозара Марковића, — изложбе за које је већ сачињен студијски пројекат

(синопис) и за које је предвиђено приказивање у више места Србије.

Због свега тога Збор радних људи Историјског музеја Србије закључио је да о овој ситуацији обавести Извршно веће Србије и предложи да се та ситуација поново размотри.

Београд, 8. јула 1974. год.

Директор Музеја
Едиб Хасанагић, с.р.

Председник
Збора радних људи
Марија Лукић, с.р.

ПИСМО РЕПУБЛИЧКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА КУЛТУРУ ИЗВРШНОМ ВЕЋУ СКУПШТИНЕ СР СРБИЈЕ О ИСТОРИЈСКОМ МУЗЕЈУ СРБИЈЕ

Историјски музеј Србије основало је Републичко извршно веће 1963. године. Приликом оснивања било је предвиђено да Музеј у року од десет година отвори сталну изложбу и да за то време реши своје кадровске и друге основне проблеме. Овакав план је захтевао интензиван стручни рад на прикупљању и сређивању грађе, уз значајна материјална улагања — за систематски откуп предмета, ангажовање кадрова и сл. Међутим, после извесних почетних успеха, дошло је до тешкоћа и застоја који су онемогућили реализовање наведеног програма, и то углавном због недостатка финансијских средстава. Сада (11 година после оснивања), Музеју би било потребно још најмање пет година (под условом да има простор и потребна средства) да отвори сталну изложбу.

Проблеми у развоју овог Музеја постали су акутни тако да је то питање било претресано и на седници Председништва Скупштине СР Србије (5. XII 1973. године), а такође и Републичког извршног већа (26. III 1974. године). Веће је размотрило основне проблеме Му-

зеја: финансирање, смештај, кадрове, оцењујући уједно позитивно настојање интересних заједница да Музеју убудуће посвете далеко већу пажњу. Веће је такође оценило да је досадашњи рад Музеја, и поред материјалних тешкоћа, био успешан. Међу изложбама које се припремају, Веће је оценило као нарочито значајне следеће: „Светозар Марковић и његово доба“ и „Стварање и развој Социјалистичке Републике Србије“ и закључило да је „неопходно обезбедити финансијска средства за њихову реализацију“. У погледу обезбеђења смештаја, с обзиром на то да у садашњој ситуацији није могуће предвидети изградњу нове зграде, Веће је препоручило да се обезбеди простор за смештај и чување музејског материјала, уз низ субвенција и за трајно решење овог питања. У погледу кадрова, Веће је закључило да је „неопходно обезбедити одговарајућа средства за пријем неколико квалификованих кадрова у овој области“.

Расподелом средстава Републичке заједнице културе која је ускоро уследила, Музеју је у 1974. години доде-

љено 2,130.000 динара, тј. 550.000 динара (или 35%) више него у 1973. години. Иако Музеј спада међу установе које су овом расподелом сразмерно највише добиле, ипак, услед ранијег недовољног финансирања, овим ситуација Музеја није битније побољшана: нису обезбеђена средства за нове као и припремане изложбе (међу њима ни за две напред наведене велике изложбе), као ни средства за кадрове ни за откуп. И средства од 140.000 динара, која су одобрена за обезбеђење депоа, нису довољна за решавање овог питања. Нису одобрена ни средства за конзервацију угрожене зграде Конака кнеза Милоша у Топчидеру, у којој се налази изложба „Устанак 1804. године“.

Републички секретаријат за културу сматра да треба поново размотрити питање обезбеђења допунских средстава за делатност Музеја (из резерве републичког буџета или резерве Републичке заједнице културе), и то:

1. За изложбе: „Светозар Марковић и његово доба“ (која треба да се отвори у фебруару 1975. године, поводом стогодишњице смрти Светозара Марковића), „Стварање и развој Социјалистичке Републике Србије“ (поводом тридесетогодишњице ослобођења Србије) и „Друштвени и привредни значај заната у Србији“ — суму од 750.000 динара. Напомињемо да све изложбе које Музеј припрема служе и као непосредна припрема за отварање сталне поставке Музеја, а да се у припреми налазе још бројне и интересантне тематске изложбе, али су овде узете само највеће и најзначајније.

2. За најнеопходније кадрове (три кустоса за новију историју и један фотограф) — 160.000 динара. Потребна за

интензивнијим радом на новијој историји (НОБ и социјалистички период) нарочито је подвучена на седници Председништва Скупштине Србије, пошто се управо у обради новије историје заостаје.

3. Питање депоа за смештај музејског материјала само је привремено решено, јер је сума од 140.000 динара довољна само за једногодишњу кирију (за простор од приближно 1.000 m²). Зато је потребно да Републичка заједница културе, у сарадњи са Музејом, настоји да се ово питање трајније реши (подизањем монтажне зграде и сл.).

4. На састанку Републичке заједнице културе и Београдске заједнице културе, још 1972. године, било је решено да се обезбеде средства за конзервацију Конака кнеза Милоша у Топчидеру. У том циљу је Градски секретаријат за образовање и културу обезбедио израду пројекта, а већ годину дана је у истом циљу из зграде уклоњена изложба (да би се створила могућност за несметано извођење радова). Међутим, Републичка заједница културе није одобрила средства за ову конзервацију. С обзиром на то да је Конак један од значајних споменика културе у Београду и да је веома угрожен, потребно је да се овај захтев поново размотри и да се обезбеде средства.

Сматрамо такође да би требало, заједно са органима Скупштине града, размотрити питање могућности и целисходности спајања неких музеја у Београду који су сродни по свом карактеру и концепцијама, а о чему су већ раније вођени разговори.

Републички секретар,
Др Владимир Јовичић, с.р.

ИЗВОД

ИЗ ЗАПИСНИКА СА 264. СЕДНИЦЕ РЕПУБЛИЧКОГ ИЗВРШНОГ ВЕЋА,
ОДРЖАНЕ 26. МАРТА 1974. ГОДИНЕ

Тачка 26.

Веће је размотрило Информацију о актуелним проблемима Института за историју радничког покрета СР Србије и Историјског музеја СР Србије, поступајући по закључцима Председништва Скупштине СР Србије од 20. новембра 1973. године, и закључило да су оцене и ставови дати у Извештају Комисије за друштвене делатности и изражени ставови Републичке заједнице за научни рад, Републичке заједнице културе и Републичке заједнице образовања основа на којој ће се решавати материјални и друштвени положај Института за историју радничког покрета Србије и Историјског музеја Србије у складу са препорукама и закључцима Председништва Скупштине СР Србије.

Веће препоручује републичким самоуправним интересним заједницама да у

свом непосредном и будућем раду допринесу успешном спровођењу препорука Председништва Скупштине СР Србије и ставова Већа изражених у Извештају Комисије за друштвене делатности у погледу развоја Института за историју радничког покрета Србије и Историјског музеја Србије, чиме ће се стехи услови да се изврше значајни друштвени и научни задаци који су планирани а за чију реализацију су заинтересовани друштвено-политички фактори Републике.

Веће је закључило да се са Закључцима Већа упозна Председништво Скупштине СР Србије и самоуправне интересне заједнице (за науку, за образовање и за културу).

19. децембра 1974. године

Из бироа секретара
Извршног већа

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ У 1974. ГОДИНИ

Рад Историјског музеја Србије у 1974. години текао је у великој мери према утврђеном програму. Одступања од програма у неким случајевима била су последица или недовољних финансијских средстава или недовољне ефикасности у обављању предвиђених задатака.

У реализацији задатака из програма свакако је најзначајније било отварање сталне изложбе Народног музеја у Лесковцу, 10. маја. Шест кустоса и директор Музеја, у сарадњи са кустосима Народног музеја у Лесковцу и већим бројем спољних сарадника, уложили су озбиљне напоре да у новој музејској згради отворе модерну изложбу једног комплексног историјског музеја. По општој

оцени, нови Народни музеј у Лесковцу, и по својој концепцији и по музеолошкој реализацији, спада свакако у ред бољих музеја овога типа у Југославији.

Други важан задатак обављен у 1974. години била је комплетна ревизија музејског материјала. Констатовано је да је обрада музејског материјала, са мањим изузецима, углавном редовна, али да је заштита, због слабог смештаја, недовољна и непотпуна.

Музеј је у току године приказао неколико својих изложби у организацији појединих завичајних музеја. Најзапаженија и највише посећена била је изложба о српском устанку 1804, у Нишу, Врању и Крушевцу, као и изложба

о Српској социјалдемократској партији, у Титовом Ужицу.

У припремама нових изложби основна пажња посвећена је изложби о Светозару Марковићу и изложби поводом 30-годишњице првог заседања Антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије.

Током 1974. године завршене су, углавном, припреме за штампање нове свеске „Зборника Историјског музеја“ и посебне фотомонографије о Светозару Марковићу. Први том *Историје школа и образовања код Срба* предат је у штампу.

Као интерно, шапирографисано издање Музеја, штампани су материјали са саветовања о обради музејског материјала одржаног у Историјском музеју 1973. године.

Започета сарадња са Музејом за немачку историју у Источном Берлину и са Државним историјским музејом ордена Лењина у Москви настављена је разменом стручњака и организацијом изложбе о Стаљинградској бици Музеја из Москве.

*

Укупан приход Музеја износио је 2.900.875,55, и то: приход за редовну делатност 2.183.000 дин.; приход за посебне намене 697.340 дин.; сопствени приход 564,55 дин.; приход од камата 19.970,95 дин.

Изложбе

1. *Стална изложба Народног музеја у Лесковцу*, припремана (са прекидима) три године, отворена је 10. маја 1974. године на врло свечан начин говором председника Скупштине Србије. Отварању је присуствовало око 5.000 грађана.

На овој изложби сарађивали су: 1. Из Историјског музеја Србије: Марија Јанковић и Невена Крстић (историја средњег века и турске власти), Љиљана

Станојевић (политичка историја и историја ратова, а руководилац групе у фази истраживања), Ђорђе Митровић (историја привреде), Едиб Хасанагић и Павле Стојковић (историја радничког покрета и политичка историја између два светска рата, а Едиб Хасанагић и редакција синопсиса), Љиљана Мишковић (историја уметности, културе и просвете, израда „шпигла“ са архитектом; руководилац екипе у фази реализације); 2. из Народног музеја у Лесковцу: Десанка Костић (археологија), Радмила Стојановић (етнологија) и потпуковник Љубинко Марковић, спољни сарадник Музеја (историја НОБ); 3. спољни сарадници: арх. Никола Дудић (географске карте), Душан Љубојевић (мулажи), арх. Милан Миљевић (табеле и графикаони), Драгољуб Томић (макете), Мирко Ловрић (фотографија). Пројекат: инж. арх. Александар Радојевић, доцент. Ликовна реализација: Драгољуб Петровић, сликар. Директор Народног музеја у Лесковцу Хранислав Ракић ангажовао се углавном на пословима обезбеђивања финансијских средстава и адаптације зграде.

Поред свог општег значаја, рад на сталној поставци Музеја у Лесковцу имао је за стручни кадар Историјског музеја Србије и посебан значај. Оваквом поставком дошле су до виднијег изражаја теоријске замисли о комплексном историјском музеју, а самим тим и створена могућност да се боље сагледају смисао и значај историјских музеја и да им се у самој струци створи бољи третман. Затим, Историјски музеј као матични музеј обавио је један од најтежих и најсложенијих задатака, што у односу на музеје представља стручну помоћ вишег реда. То је, с друге стране, за кустосе Музеја била могућност да примене своја стечена знања и искуства и допринесу општијем развоју музеја, али, истовремено, и прилика да се стекну нова и шира искуства.

На седници Стручног већа Историјског музеја, одржаној месеца јуна 1974.

године, извршена је врло детаљна и критичка анализа начина и резултата рада на сталној поставци Народног музеја у Лесковцу. Та анализа садржи услове у којима се радило, осврт на метод и резултате стручног рада и осврт на организацију рада.

У погледу музеолошке реализације сталне поставке, Стручно веће закључило је следеће:

„У целини посматрано, музеолошки ниво појединих делова изложбе је различит — сазнајно, дидактички и визуелно делује упечатљиво, а и естетско-технички су добро решени они ансамбли, односно области развоја привреде, културе и друштва, који су могли бити илустровани тродимензионалним предметима. У те делове и допунски дводимензионални материјал складно се уклопио. Међутим, делови где преовлађује помоћни музејски материјал делују нешто блеђе, без обзира на ниво техничке обраде материјала.

Што се тиче целовитости садржаја појединих историјских периода, потребно је истаћи да је општа слика развоја овога краја комплетна до XX века, а да у делу о XX веку има празнина.

Преглед историје економског и привредног развоја Лесковца врло је информативан и визуелно оживљен, што је посебно значајно с обзиром на то да је ово и основна карактеристика краја, па и тема изложбе. Утолико је упадљивије извесно сиромаштво експоната заната и индустрије из периода између два рата. У погледу заната осећа се да је тема исцрпена у ранијем приказу, па је мало остало за овај период, карактеристичан по појачаном одумирању појединих заната и већем развијању индустријске производње. То је свакако и разлог што није довољно јасна слика раније започетог стварања индустријског пролетаријата и развоја класне борбе.“

У анализи се даље истичу настојања Скупштине општине у Лесковцу да створи једну узорну културну установу и у ту сврху одвоји око 100,000,000 но-

вих динара, као и разумевање организације Савеза бораца у Лесковцу да се зграда адаптира за музеј комплексног типа, јер је првобитно планирана за музеј народноослободилачке борбе и клупске просторије Савеза бораца.

2. На изложби „Занати и друштвени односи у занатству у Србији“, која се припрема од 1972. године, приказале се привредни, етнографски и друштвени значај ове гране привреде од најранијих времена до почетка XX века. У овој години завршавања је друга верзија за период XIX века, али није завршена, и припремана је евиденција експоната којима ће се илустровати тема прегледом збирки у Историјском музеју, Музеју града Београда и Етнографском музеју. Откуп углавном није вршен, јер није било финансијских средстава.

На овим задацима били су ангажовани: проф. др Никола Вучо и кустоси Жељка Шкорпић и Љиљана Лађевац. Сарађивали су Љиљана Прелевић и Петар Поп-Лазич.

3. За изложбу „Светозар Марковић и његово доба“, на којој је рад почео 1973. године, вршена су истраживања у архивима, библиотекама, музејима и институтима у Београду, Новом Саду и Крагујевцу и припремљена је прва верзија синаписа. Истовремено, прикупљена је грађа за фотомонографију о Светозару Марковићу и сачињена прва, непотпуна верзија текста. Било је предвиђено да се до краја године припреми дефинитивна верзија синаписа и текста монографије, како би се изложба могла отворити почетком марта. Средства за ову изложбу добијена су из буџетске резерве Извршног већа Србије крајем децембра 1974. године, мада су тражена програмом Музеја од Републичке заједнице за културу почетком 1974. године.

Изложбу и фотомонографију о Светозару Марковићу припремају кустоси Борђе Митровић и маг. Саво Андрић.

4. Изложба „Ослобођење Србије 1944. и стварање АСНОС-а“ део је ши-

ре тематске изложбе о стварању и развоју СР Србије. Припремана је поводом 30-годишњице ослобођења Србије.

Благовремено су сачињени концепција и синопсис изложбе и учињени значајни напори да се сакупи материјал. У оквиру те акције била је посебно значајна иницијатива да се писмима замоли већи број бораца народноослободилачког рата, пре свега посланика првог заседања АСНОС-а, да уступе (привремено или трајно) Музеју музејски материјал који евентуално још чувају код себе. Упућено је 119 таквих писама и обављено више од 80 усмених разговора. Поред тога, кустоси Миодраг Петровић, Павле Стојковић и Момчило Митровић посетили су, у истом циљу, неке борце у овим местима: Нишу, Прокупљу, Смедереву, Аранђеловцу, Тополи, Младеновцу, Београду, Зајечару, Неготину, Ђуприји, Шапцу, Параћину, Ваљеву, Титовом Ужицу, Ариљу, Краљеву, Крушевцу и Чачку.

Овом приликом прикупљено је око 120 разних музејских предмета (фотографија, арх. докумената, значака, албума, одликовања, легитимација, оружја и војне опреме и др.).

Започета акција повезивања са потенцијалним имаоцима музејског материјала прекинута је а да нису успостављени непосредни контакти са свима којима су писма упућена.

Пошто од Републичке заједнице за културу нису добијена тражена средства за ову јубиларну изложбу, Музеј се обратио Извршном већу Србије. Извршно веће доделило је 300.000 динара Музеју крајем децембра 1974. године, па је отварање изложбе одложено за 1975. годину, с тим да се изложба прилагоди обележавању 30-годишњице победе над фашизмом.

На припремама ове изложбе (истраживања, концепција, синопсис, анкета, прикупљање материјала) радила је група кустоса у овом саставу: Миодраг Петровић (руководилац групе), Марија

Лукић, Павле Стојковић и Момчило Митровић.

Мада изложба није могла бити отворена када је било предвиђено, јер није било средстава, ипак су обављене припреме омогућиле да се организују две изложбе поводом академија посвећених првом заседању АСНОС-а и првој конференцији Јединственог народноослободилачког фронта Србије. У врло скраћеном виду и усмерене на саме датуме које обележавају, ове изложбе су приказане на Коларчевом народном универзитету и у Скупштини Србије на иницијативу Председништва Скупштине и Републичке конференције ССРН Србије.

Изложба о првој конференцији ЈНОФ Србије приказана је у Крагујевцу на иницијативу Општинске конференције ССРН Србије.

Радам екипе за ове изложбе руководила је кустос Марија Лукић.

5. *Покретне изложбе.* У току године, на иницијативу завичајних музеја, приказана је изложба о српском устанку 1804. године у Нишу (9.800 посетилаца), Врању (7.000) и Крушевцу (3.000). Према информацијама ових музеја, изложбу је посетило у сва три места 19.800 грађана. Нарочито је добро била организована посета изложби у Врању. Изложба је трајала пет месеци.

Трошкове организовања ове изложбе обезбедили су музеји из средстава Републичке заједнице културе.

Изложбу је поставила кустос Љиљана Станојевић.

Изложба о Српској социјалдемократској партији постављена је у Титовом Ужицу и у Пожеги, школи „Максим Горки“ и Дому пионира у Београду, а изложба о Париској комуни у Машинском школском центру „Радоје Дакић“ у Београду, у Дому омладине, и у предузећу „Елмос“ у Светозареву. Уз изложбу у Дому пионира организован је и разговор кустоса Музеја са пионирима.

Изложбу је припремила и поставила кустос Марија Лукић.

У свим местима где је приказивана, музеји су организовали помоћ и сарадњу.

6. Изложба „Стаљинградска битка“ Државног историјског музеја ордена Лењина у Москви организована је на основу програма културне сарадње између два музеја и отворена 21. фебруара 1974. године у Војном музеју ЈНА на Калемегдану. Изложбу су отворили: Едиб Хасанагић, директор Историјског музеја Србије, генерал Петар Брајовић, пуковник Иван Ј. Ришков, војни аташе Амбасаде СССР у Београду и Георгиј Коломјец, сарадник Музеја из Москве.

Музеолошка решења ове изложбе оцењена су позитивно. За изложбу је владало велико интересовање. Приказана је, такође, на иницијативу завичајних музеја, у Зрењанину и Суботици.

Изложбу је у сва три места посетило око 24.500 грађана.

Око организације ове изложбе (преузимање, царина, превод докумената, транспорт и смештај, монтажа и демонтажа, информације и др.) ангажовали су се кустоси Миодраг Петровић и Павле Стојковић.

Штампа и радио забележили су видно ову изложбу. О изложби су на радију говорили Г. Коломјец, Едиб Хасанагић и Павле Стојковић.

*

У тематским припремама свих изложби Музеја, пре свега у њиховој монтажи и демонтажи и у припремама за транспорт, ангажовали су се врло уместно и одговорно препаратор Зорица Јовановић и помоћни радници Радосав Ранковић и Рамиза Караман.

У делу техничких припрема око изложби у Београду ангажовао се, такође, и Велимир Пејановић, економ.

Археолошка и историјска истраживања Раса

Истраживања на Расу настављена су и ове године, али, због малих финансијских средстава, у знатно мањем обиму. Из извештаја екипе стручњака која се ангажује на овим истраживањима види се да је настављено са проширивањем ископа источно од раније откривене грађевине (обележене бројем 3) према југу, све до савременог пута Нови Пазар — Сопоћани. У овом ископу откривене су три грађевине (обележене бројевима 6, 7 и 11). Грађевине обележене бројевима 6 и 7 грађене су од два реда ломљеног камена поређаног у сухозиду, а грађевина под бројем 11 (димензије 4,30 m × 2,53 m) од дрвених облика — брвнара. У овој грађевини нађено је нешто покретног материјала (фрагменти керамике).

Откривена је делимично још једна грађевина (обележена бројем 8), грађена од ломљеног камена.

Радио се, такође, на рашчишћавању и проширењу ископа поред пута и на откривању калдрисане површине која се пружа у правцу југа.

Археолог Историјског музеја Петар Поп-Лазич провео је 30 дана на овим истраживањима.

На истраживањима Раса ангажовано је више установа и организација. Садашњи резултати рада оправдавају започету иницијативу и заинтересованост научника да се на овом објекту интензивније ради, што значи да се обезбеђују финансијска средства у већем износу. За сада, рад се финансира само из скромних средстава која улажу Републичка заједница за научни рад, Скупштина општине у Новом Пазару и Војни музеј ЈНА. У свима досадашњим дискусијама Републичка заједница културе негативно се односила према истраживањима у Расу.

Идеја да се за Рас заинтересује Извршно веће Србије и да се створи један стални фонд средстава није се ре-

ализовала, јер ни Комисија за истраживања Раса није се у потребној мери ангажовала око тога, задовољавајући се садашњим износом средстава и стањем радова.

Прикупљање, обрада и евиденција музејског материјала

За протеклих десет година рада Историјског музеја Србије створен је знатан фонд музејских предмета којима се може да илуструје историја Србије, мада би тај фонд могао бити богатији да су финансијска средства била већа и да се интензивније прикупљао (уступања и поклони) и набављао материјал (откуп). У току 1974. године завршена је ревизија целокупног фонда музејског материјала са стањем на дан 30. децембра 1973. године. Комисија за ревизију (Милена Рашковић, председник, Љиљана Станојевић и Миодраг Петровић) констатовала је да се музејски материјал углавном редовно обрађује, али да је смештен у потпуно неодговарајућим просторијама, поред осталог и у радним собама појединих руковалаца збирки, што све не одговара прописима о елементарној заштити овог материјала.

Комисија за ревизију утврдила је следеће стање фонда музејског материјала у Историјском музеју Србије: у збирци архивалија 526 предмета; у збирци фотографија 3.988; у збирци ликовне уметности 406; у збирци примењених уметности 256; у збирци оружја и војне опреме 339; у збирци рукописа 15; у збирци етнологије 1.264; у збирци нумизматике 871; у збирци археологије 249; у збирци карата 318; у збирци печата 49; у збирци знамења 192; у збирци плаката 128; у збирци књига-раритета 206; у збирци техничког материјала 574; у фондovima 946. Укупно 10.264 предмета, од којих 2.466 није још инвентарисано.

Фототека Музеја располаже са 4.126 примерака негатива и позитива.

У току 1974. године увећан је фонд музејског материјала откупима за 884 предмета, у вредности од 14.426 динара, и то у овим збиркама: примењена уметност (3 предмета), ликовна уметност (17), етнологија (4), археологија (13), оружје и војна опрема (2), фотографије (750), карте (10), архивалије (52), знамења (1), плакати (3), историја 1878—1919 (3), привредно-технички материјал (25), збирка НОБ (1).

На име откупа утрошен је 120.321 динар, и то из средстава редовне делатности 21.437,45 динара и из средстава наменске делатности (тематске изложбе) 98.883,55 динара.

Разматрајући налазе Комисије за ревизију о класификацији музејских предмета у збирке, Стручно веће је закључило да треба студиозније проучити овај проблем, користећи се стручном литературом, властитим искуствима и искуствима других музеја. У том циљу, на седници Збора радника Музеја формирана је посебна комисија у следећем саставу: Марија Лукић (председник); Милена Рашковић, Косана Јочић, Ђорђе Митровић и Љиљана Константиновић.

Збор радника обавезао је Комисију да до 1. априла 1975. године припреми пројекат правилника о збиркама Историјског музеја Србије.

Послове документационог центра обављају кустоси Косана Јочић и Милена Рашковић.

У овој години уписана су у књигу уласка 102 предмета, а у општи регистар збирки 164 картона централне картотеке; обрађена су 62 помоћна картона и 35 фотографија; срећена су 2.364 исечка у хемеротеци, а у стручном архиву извршена је класификација 306 докумената; обрађена су 132 картона помоћних картотека.

Кустоси или директори музеја из Новог Пазара, Приштинае, Ниша, Чачка, Цетиња и Смедерева, као и кустоси Музеја револуције у Београду и сарадници

матичне службе у Новом Саду, посетили су ове године Историјски музеј ради увида у систем документације историјских збирки, или ради консултовања о начину рада са новим инвентарисањем књига и картонима.

У документационом центру Музеја, у овој години, није ништа рађено на стварању картотеке која треба да региструје музејски и други материјал као и податке о историјским местима, личностима и покретним споменицима културе, мада се то програмом рада Музеја предвиђа већ две године на иницијативу самог центра.

Конзервација и рестаурација музејског материјала

У току 1974. године очишћен је и конзервиран, или само конзервиран 381 предмет, и то из збирки: археологије 4, етнографије 43, примењене уметности 23, знамења 22 и оружја 22, а из збирке Народног музеја у Лесковцу 63 предмета (211 етнографских, 5 археолошких и 45 примерака оружја).

Рађено је, затим, на заштити графика; урађено је 130 инвентарских јединица.

Почетком године вршена је дезинсекција депоа паљењем токсал таблета, као и редовно ветрење и чишћење текстилних предмета у току године.

Библиотека

У 1975. години извршено је усклађивање материјалне вредности књижног фонда библиотеке са картоном вредности библиотеке у рачуноводству Музеја. Укупна материјална вредност књижног фонда на дан 31. XII 1973. године износила је 206.378,72 динара, и то вредност књига 140.816,24 динара, а периодике 65.562,48 динара.

Књижни фонд библиотеке попуњава се првенствено куповином-претплатом,

разменом, откупом, поклоном и обавезним примерком књига које Музеј сам издаје.

Књижни фонд је увећан:

а) куповином-претплатом 143 књиге, и то: домаћих књига 135 (у вредности од 9.964,20 дин.); страних књига 6 (581,60 дин.); домаћих раритета 2 (30 дин.);

б) откупом 105 књига, и то: домаћих књига 95 (1.124 дин.); раритета 10 (479 дин.);

в) разменом 130 књига, и то: домаћих књига 101, и страних књига 29;

г) поклоном 14 књига и то: домаћих књига 12 и страних књига 2;

г) поклоном 14 књига, и то: домаћих књига.

Фонд периодике увећан је са 97 наслова:

а) куповином-претплатом 41 наслов, и то: домаћих наслова 35 (457,50 дин.) и страних наслова 6 (1.453,15 дин.);

б) разменом 41 наслов, и то: домаћих наслова 32; страних наслова 9; поклоном 2 наслова (домаћих) и откупом 13 наслова (домаћих).

Према томе, фонд је увећан за 398 наслова књига, тј. за 432 броја, за шта је утрошено 12.178,80 дин., и 97 наслова периодике, за шта је утрошено 6.076,65 динара. Укупно је утрошено 18.255,45 динара.

Библиотека има и око 320 наслова, књига и периодике, које је добила на поклон. Све књиге, тј. 432 броја, су физички обрађене и инвентарисане, као и 97 наслова периодике. Каталожких листића урађено је 127.

Виши књижничар Јелена Николић учествовала је у раду Комисије за откуп књига (сакупљање и одбир материјала, прављење спискова за набавку, вођење записника, писање реферата о откупу). Комисија се састала четири пута.

У овој години послато је за размену у земљи 96 примерака „Зборника Историјског музеја Србије“, а 26 у размену са иностранством.

Смештај библиотеке је рђав. Књиге, а нарочито новине, врло су угрожене или због сунца и светлости или због превисоке температуре и сувог ваздуха. Новине које се налазе у ходнику такође су изложене пропадању. Полица у самој просторији је мало, тако да су књиге у појединим деловима сложене и у два реда, што не дозвољава правилно чување и приступ. Исто тако је неопходно набавити и подупираче за књиге, како би се зауставило и онемогућило кривљење књига.

Пошто је библиотеци потребан ауторски и предметни каталог, а за овај рад је потребно дуго времена, треба радити унакрсни абecedни каталог, који је комбинација ауторског и предметног каталога.

Пред библиотеку се поставља и проблем књига-раритета — експоната. Ова збирка је за сада издвојена из библиотеке, али књиге пролазе кроз њен инвентар, што је неправилно. Ако је ово збирка књига-раритета, онда треба да буде у саставу библиотеке, а ако је то збирка књига-експоната, онда их треба водити као и све остале музејске експонате.

Матична служба

У овој години у матичној служби Музеја радило се углавном на припремању за штампу материјала за саветовање о обради музејског материјала које је одржано у Музеју 1973. године.

Материјали су повезани у две књиге — књигу текстова (150 страна) и књигу албум фотографија (130 фотографија, са основним објашњењима). Претплатио се 71 музеј.

У оквиру задатака матичне службе, Милена Рашковић обишла је музеје у Чачку и Тополи.

На иницијативу Скупштине општине Чајетина, директор Музеја и кустос Марија Лукић обишли су радове на меморијалној кући Димитрија Туцовића у његовом родном селу Гостиљу.

Педагошка и пропагандна делатност

Педагошка и пропагандна делатност музеја усмерене су и ове године углавном на информисање музеја, школа и других радних организација, као и на информисање шире јавности о изложбама Музеја, а посебно на организовање покретних изложби у појединим местима ван Београда, на основу претходних консултовања са музејима. У том погледу развијене су, нормално, везе са свима средствима јавног информисања.

Педагошка и пропагандна делатност у Музеју, када су у питању изложбе, ограничене су недостатком властитих изложбених просторија и ограниченим материјалним могућностима завичајних музеја да прихвате поједине изложбе или њиховим недовољним интересовањем за понуђене изложбе. Обезбеђење превозних средстава и осигурање изложби за матичне музеје представља озбиљан проблем, па је врло значајно да се што пре реализује идеја о набавци комбија.

Педагог у Музеју Марија Лукић ангажовала се и у овој години на припремама и организовању изложбе о Српској социјалдемократској партији, изложбе о АСНОС-у (израда концепције и синопсиса), на изради концепције и постављању изложбе о првом заседању АСНОС-а и ЈНОФ-а, као и у раду Редакционог одбора едиције *Историја школа и образовања код Срба* (као секретар Редакционог одбора). Замењивала је, такође, директора Музеја у време његовог одсуствовања или у текућим пословима са републичким органима управе и Републичком заједницом за културу.

Издавачка делатност

У 1974. години припремљена је нова свеска „Зборника Историјског музеја Србије“ (св. 11—12) и предат у штампу први том едиције *Историја школа и образовања код Срба*.

На крају овога двоброја штампа се и преглед садржаја свих изашлих десет свезака „Зборника“, што ће послужити као прилог позиву на претплату свим заинтересованим организацијама, установама и појединцима.

Први том *Историје школа и образовања код Срба* ушао је у штампу са знатним закашњењем. Закашњење је последица неодговорног става аутора једног прилога према преузетој обавези. За штампање овог тома добијена су средства од Републичке заједнице за научни рад (45.000 динара) и Републичке заједнице за образовање (преко 50.000 динара). Средства Републичке заједнице за образовања додељена су у виду откупа половине тиража. (Тираж је 2.000 примерака.)

Треба истаћи интересовање ових двеју заједница за ову публикацију, нарочито коректан однос Републичке заједнице за научни рад у погледу преузетих обавеза.

Редакциони одбор ове едиције чине: Љубомир Крнета (председник), Јован Милићевић, Радован Самарџић, Владета Тешић, Сима Ђирковић, и Радослав Чурић.

Секретар Редакционог одбора Марија Лукић обављала је организационе послове везане за рад Редакције и одржавала контакте са ауторима прилога и организацијама које финансирају припремање и издавање књиге.

Кадрови

У Музеју је у 1974. години радило 25 радника, и то: 16 радника са високом стручном спремом (директор и кустоси), 2 радника са вишом спремом (виши књижничар и рачуновођа), 5 радника са средњом спремом (преparator, референт за опште послове, благајник, економ, дактилограф) и 2 радника са нижом спремом (домар зграде и чувар изложбе).

Током године преведени су у виша звања: Љиљана Константиновић у зва-

ње вишег кустоса, Јелена Николић у звање вишег књижничара и Вера Делибашић у звање референта за опште послове.

После дужег одсуствовања са дужности (због болести), чувар изложбе Савета Петровић пензионисана је 12. маја 1974. године.

Због дужег боловања дактилографа, ангажована је на одређено време Драгица Мрвош (од 26. XI 1973. до 26. II 1974. године).

У току године завршен је приправнички стаж кустоса-приправника Момчила Митровића, Жељке Шкорић и Љиљане Лађевац. Редовни послови приправника били су укомпоновани у посебан Програм за стручно усавршавање приправника, сачињен у Стручном већу. Комисија која је пратила рад приправника и помагала им у раду обавила је одговорно свој задатак и дала позитивно мишљење о раду приправника. Значајно је свакако нагласити да су приправници показали озбиљне амбиције и иницијативе у своме раду, успешно се ангажовали на обављању текућих задатака и, истовремено, успевали да дају испите на постдипломским студијама и да уче стране језике.

У погледу попуне кадра у Музеју, одавно се осећа потреба за попуном места кустоса за привредну, културну и савремену историју, секретара, канцеларијског референта (који би обављао и послове дактилографа) и фотографа. И Извршно веће Србије акцептирало је неопходност попуне стручног кадра.

У протеклој години више стручних радника Историјског музеја имало је могућности да упозна музеје у Совјетском Савезу, Бечу и Паризу. У Совјетском Савезу боравили су кустоси Миодраг Петровић, Петар Поп-Лазичић, Саво Андрић и Павле Стојковић — на основу уговора о сарадњи са Државним историјским музејом у Москви.

У Бечу су боравиле 15 дана кустоси Љиљана Станојевић и Невена Крстић и том приликом прикупиле разни му-

зејски материјал (ликовни, карте, планови градова и ратова који се односе на историју Србије).

Музеје у Паризу обишли су кустоси: Невена Крстић (вођа пута), Жељка Шкорић, Миодраг Петровић, Љиљана Лађевац, Љиљана Станојевић, Љиљана Прелевић и Борђе Митровић, и виши књижничар Јелена Николић. На своју иницијативу, Љиљана Лађевац упознала је неке музеје у Франкфурту на Мајни.

Љиљана Константиновић, виши кустос, користећи стипендију Републичког секретаријата за образовање и науку, била је на специјализацији у СССР-у (Москва и Лењинград) од 9. октобра до 7. децембра 1974. године. Предмет специјализације је било проучавање руског сликарства с краја XVIII и у XIX веку.

Поред свога стручног рада, радници Музеја ангажовали су се, као и раније, у сталним и повременим комисијама, а у овој години посебно у избору и раду делегата и делегација за представничке органе скупштине.

У току 1974. године деловале су следеће комисије: Комисија за откуп музејског материјала, Комисија за набавку, откуп и процену књига и периодике, Комисија за израду и допуну нормативних аката, Комисија за ревизију збирки Историјског музеја Србије, Комисија за народну одбрану, Комисија за расподелу дохотка и личних доходака, Комисија за рад и радне односе, Комисија за рад са приправницима, Комисија за радничку контролу, Комисија за попис инвентара, Комисија за израду музејских помагала, Комисија за проналажење и закуп просторија за депо.

У циљу спровођења Устава, и у Историјском музеју Србије је у марту 1974. године изабрана Делегација у саставу: Љиљана Станојевић, председник, и Љиљана Лађевац, заменик.

У току марта и априла чланови Делегације су били на 6 састанака ван Музеја (припремни састанци, кандидациони зборови). У истом периоду одржано је 5 састанака Делегације у оквиру Му-

зеја, а 17. априла спроведени су избори делегата за Веће удруженог рада Скупштине општине Савски венац и Веће удруженог рада Скупштине града Београда.

У јуну је, после једног састанка у НУ „Веселин Маслеша“, одржан и један састанак Делегације ИМС на коме је прорађиван план рада Скупштине општине Савски венац до краја 1974. године.

У септембру је било 6 састанака ван Музеја (припремни састанци, кандидационе конференције). Деветог септембра спроведени су избори за делегате за Интересну самоуправну заједницу становања Града.

Осамнаестог септембра одржан је састанак Делегације ИМС поводом избора делегата у Скупштину основне заједнице становања Општине Савски венац.

Крајем новембра и у децембру одржано је 7 посебних састанака ради припрема за спровођење избора за Веће корисника и давалаца услуга у Општини, Граду и Републици, 2 кандидационе конференције за Веће давалаца и корисника услуга Општине, 1 кандидациона конференција за Веће давалаца за Град. У оквиру Музеја одржана су 3 састанка Делегације ради кандидовања могућих делегата и 3 гласања.

Делегација ИМС је своје делегате кандидовала у сва већа, сем у Скупштину основне заједнице становања. У Веће давалаца услуга за општину Савски венац изабрана је Невена Крстић.

Од осталих задатака на којима су се ангажовали стручни радници Музеја, треба истаћи следеће:

1. Рад са стипендистима Републичког завода за техничку сарадњу Буром Франковићем и Светозаром Букином из Мађарске, који су дошли у Београд да проучавају политичку историју и историју културе југословенских народа. У Историјском музеју, коме је Завод поверио рад са њима, сачињен је програм истраживања, консултовања са појединим научницима и упознавања споме-

ника културе у Југославији. У самом Музеју, код појединих руковалаца збирки, стипендисти су се упознали са појединим областима културе, а припремљена им је врло опсежна библиографија научних и стручних дела са којима би требало да се у свом даљем раду упознају.

Стипендисти су се озбиљно zaloжили да остваре програм свога рада и показали су велико интересовање за историју и савремену стварност Југославије.

Стипендисте је у Музеју успешно водио кустос Ђорђе Митровић.

2. Поједине радне организације, претежно организације средстава јавног информисања, обраћају се повремено Музеју за снимање и приказивање појединих музејских предмета. Такве услуге ангажовале су кустосе, понекад и више него што је нормално, зато што поступак о томе у Музеју још није регулисан посебним нормативним актом.

3. Одбир понуђеног материјала, евентуалне експертизе и израда реферата за откуп захтевали су посебне студијске припреме.

4. Као матични музеј, Историјски музеј Србије дао је, поред осталог, и стручно мишљење Републичкој заједници за културу о потреби за стварањем Сењског меморијалног техничко-рударског музеја.

5. Сарадници Музеја, преко органа управљања или колегијалних органа, давали су мишљења о разним пројектима самоуправних договора и разних сличних аката које су тражиле друштвено-политичке организације, интересне заједнице или републички органи управе.

У 1974. години било је 7.606 ефективних радних дана. На одсуствањима проведено је 1.866 дана, и то: на годишњем одмору 680 дана, на боловању 459 дана, на службеном путу (рачунајући стручну екскурзију и размену стручњака са музејима у иностранству) 505 дана, на плаћеном одсуству 33 дана и на неплаћеном одсуству 30 дана.

Поред овога, због дежурања на изложбама или већег ангажовања на изложбама него што је предвиђено радно време, поједини радници Музеја користили су слободне радне дане. Таквих дана било је 159 у току године.

Просечни нето лични доходак свих радника Музеја у 1974. години износио је 3.640 динара. Просечан исплаћени лични доходак кустоса био је 3.756 дин., помоћних стручних радника (препаратора и књижничара) 2.901 дин., а радника из заједничких служби 2.885 дин.

У току протекле године разматрана су на седницама Збора радника и Стручног већа питања радне дисциплине, процене резултата рада и метода стручног рада.

Треба поменути да се кустоси Историјског музеја још врло ретко појављују као јавни предавачи, референти на конгресима, стручним и научним скуповима, мада имају могућности да изворе које проучавају поводом изложби искористе и у овакве циљеве. И њихова сарадња у стручним часописима требало би да буде изражајнија.

*

И у току 1974. године у Музеју је било седиште Заједнице музеја Србије. У Секретаријату Музеја обављани су сви административни послови Заједнице.

*

Издавачко предузеће „Култура“ и Завичајни музеј у Светозареву доделили су Музеју плакете у знак добре и корисне сарадње са Музејом.

Сарадња са Државним историјским музејом у Москви и Музејом за немачку историју у Берлину и посетите музејима Париза и манастиру Хиландару

Настављајући започету сарадњу са Историјским музејом Србије, Државни историјски музеј у Москви приказао је.

у организацији Историјског музеја Србије, а у просторијама Војног музеја ЈНА, у марту 1974. године, изложбу о Стаљинградској бици. Иако у скученом простору, изложба је складно деловала и била добро посећена — видело ју је око 10.000 грађана. На њеном постављању ангажовали су се и кустоси Историјског музеја Миодраг Петровић и Павле Стојковић.

Изложба је видно регистрована у јавности, а сам аутор изложбе говорио је на Радио-Београду.

Поводом отварања изложбе, у Београду је боравио, поред аутора изложбе, и сарадник московског Државног историјског музеја Виталиј Н. Калганов.

У смислу уговора о сарадњи између два музеја, у Москви и Лењинграду боравили су у месецу мају и јуну 1974. године кустоси Петар Поп-Лазић, Саво Андрић, Миодраг Петровић и Павле Стојковић и упознали ове музеје и културне споменике: Државни историјски музеј, Третјаковску галерију, Оружану палату, Музеј и гроб Толстоја у Јасној Пољани, Галерију „Пушкин“, Панораму Бородинске битке, цркву св. Василија Блаженог, Новодјевичји манастир, Музеј револуције, Музеј Лењина, Музеј примењене уметности, Музеј грофа Шермјешева, Кремљ; а у Лењинграду: село Пушкиново, Петров дворцац, Пискаревско гробље, културно-историјске споменике у граду (дворцац Смољни, крстарицу „Аурору“, Петропавловску тврђаву и др.), Ермитаж, Музеј Пушкина.

Миодраг Петровић и Павле Стојковић боравили су два дана и у Кијеву и посетили музеје за археологију, зоологију и ботанику и упознали неке културне споменике града.

Сарадници Историјског музеја Србије наишли су на топао пријем у московском Државном историјском музеју.

Од 4. до 14. јуна, као гости Историјског музеја Србије, боравили су у Београду др Инго Матерна, помоћник директора Музеја за немачку историју, и Хартмут Келинг, начелник одељења

истог музеја. Они су посетили Музеј револуције народа и народности Југославије и Војни музеј ЈНА, а у Новом Саду Музеј револуције Војводине и Петроварадинску тврђаву.

Осим Београда и Новог Сада, гости Музеја посетили су и Смедерево, Лесковац, Скопље и Охрид.

У Лесковцу су детаљно упознали Народни музеј, а у Скопљу Археолошки музеј, Галерију ликовних уметности, манастир Нерезе и неке споменике културе. У Охриду су упознали Народни музеј и споменике културе.

У свим музејима гости из Берлина водили су стручне разговоре, износећи своја критичка запажања о ономе што су видели и сазнали. Др Матерна изложио је своја запажања о Народном музеју у Лесковцу и у једном приказу у „Зборнику Историјског музеја“ (св. 11—12/1975).

Госте из Берлина, за време њихова боравка, пратила је кустос Милена Рашковић.

У месецу октобру 1974. године, у Музеју за немачку историју у Берлину одржан је симпозијум о музејским изложбама на којима се приказује послератни период социјализма. На овом симпозијуму учествовао је директор Историјског музеја Србије, Едиб Хасанагић, са саопштењем о карактеру и значају легенди на овим изложбама. Овом приликом изнео је и своја критичка запажања о изложби у Музеју за немачку историју.

Група кустоса Историјског музеја Србије која је боравила у Паризу од 21. до 30. октобра 1974. године, посетила је и упознала следеће музеје: Музеј човека, Музеј модерне уметности, Градски музеј модерне уметности, дворцац Малмезон и Сен-Жермен-ан-Ле, Версај, Национални музеј народне традиције и уметности, Војни музеј, Роденов музеј, Музеј декоративне уметности, Музеј Виктора Игоа, Историјски музеј Париза, Историјски музеј Француске, Музеј импресионизма, Музеј Клини.

Кустоси су, такође, видели и друге културне споменике и знаменитости Париза.

Трошкове овог путовања делом је обезбедио Музеј.

Од 26. новембра до 1. децембра 1974. године боравила је у манастиру Хиландару група радника и спољних сарадника Историјског музеја Србије са задатком да упозна историјска и културна добра овог манастира. Повод за посету биле су припреме за изложбу Историјског музеја Србије о занатима и занатлијама у Србији од најранијих времена до данас.

Групу су чинили: директор Музеја Едиб Хасанагић, кустос Петар Поп-Лазичић, стални спољни сарадник Музеја др Никола Вучо, проф. универзитета за привредну историју у пензији и фотограф Мирко Ловрић.

Руководство Манастира примило је групу врло предусретљиво и гостољубиво. Овом приликом вођени су разговори у Уранополису са Борђем Рошом, пред-ратним трговцем и почасним генералним консулом Норвешке, а сада политичким емигрантом, о уступању Историјском музеју неких значајних музејских предмета из историје Србије.

Као што се могло и очекивати, манастир Хиландар, више него ма који ма-

настир у Србији и у другим крајевима наше земље, поседује значајан ликовни, тродимензионални и архивски материјал о разним гранама привредне делатности из средњег века и каснијег периода економске и друштвене историје, везане не само за Манастир већ непосредно и посредно за историју Србије тога доба.

Сви објекти и ручни алати који су нађени детаљно су снимљени, те ће снимци бити изложени као експонати на изложби о занатима.

Рад заједничких служби

Послови заједничких служби редовно су обављани.

Кроз деловодни протокол Музеја прошло је 1.059 предмета.

Поред уобичајених канцеларијских послова, референт за опште послове Вера Делибашић обављала је и неке послове из домена рада секретара установе, а често и дактилографске послове који нису строго послови Секретаријата.

Директор

Историјског музеја Србије
Едиб Хасанагић, с. р.

Председник

Збора радних људи
Марија Лукић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ ЗБОРА РАДНИКА ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ У 1974. ГОДИНИ

Збор радника Историјског музеја Србије одржао је у току 1974. године 22 седнице. На овим седницама разматрана су следећа питања и донете следеће одлуке:

1. Усвојени су ови нормативни акти:

а) Пословник о раду радничке контроле; Пословник о раду органа управљања;

б) Правилник о утврђивању и расподели дохотка; Правилник о општенарод-

ној одбрани; Правилник о организацији и начину вођења књиговодства;

в) Самоуправни споразум о одговорности и обавезама радника у удруженом раду; Самоуправни споразум о накнадама трошкова за службена путовања; Самоуправни споразум о стручном усавршавању радника; Самоуправни споразум о образовању Програмског савета; Самоуправни споразум о међусобним односима у погледу издавања

распоредивања и коришћења средстава заједничке потрошње;

г) извршене су измене и допуне Правилника о систематизацији радних места, Правилника о ауторским хонорарима, Правилника о расподели личних доходака и Споразума о међусобним односима радника у удруженом раду;

д) извршене су допуне Пословника о раду органа управљања и самоуправних радничке контроле и Статута Историјског музеја Србије.

2. Збор радника донео је одлуке с приступању и потписивању Самоуправног споразума о оснивању самоуправне интересне заједнице становања у Београду, Самоуправног споразума о интересној заједници културе града, Самоуправног споразума о републичкој интересној заједници културе и Друштвеног договора о удруживању средстава за финансирање потреба народне одбране на територији Београда.

3. Посебно су разматрана и ова питања: Нацрт закона о интересним заједницама, план рада Републичке заједнице културе за 1974. год., регулисање самоуправних односа у статутима београдских установа културе, учлањење у Титов фонд, информација са конференције синдикалних организација београдских установа културе, информација о анализи резултата пословања радних организација у Београду у првом полугодшту 1974. год., информација Коми-

сије за народну одбрану о спољној политици наше земље, избор кандидата за општинску, градску и републичку интересну заједницу културе, извештај Одбора за прославу десетогодишњице Музеја, план годишњих одмора.

4. Збор радника разматрао је и усвојио: завршни рачун за 1973. годину, предлог о расподели личних доходака радника Музеја према Друштвеном договору, предлоге о вредности бода и исплати регреса, шестомесечни и леветомесечни обрачун.

5. На седницама Збора радника биране су ове комисије: Комисија за откуп музејског материјала, Комисија за израду и ревизију правилника, Комисија за откуп књига и периодике, Комисија за израду правилника о збиркама, Комисија за музејска помагала и Комисија за попис инвентара. Вршене су допуне и измене постојећих комисија и прихваћени извештаји Комисије за рад са приправницима и Комисије за попис имовине.

6. У 1974. години Збор радника расписао је конкурс за попуњу радног места секретара, али конкурс није успео. Збор радника доделио је стан једном раднику Музеја.

Разматрана су и друга питања из рада Музеја.

Београд, 30. јануара 1975.

Председник Збора радника
Марија Лукић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СТРУЧНОГ ВЕЋА У 1974. ГОДИНИ

Почетком 1974. године конституисано је ново Стручно веће, у које је ушао цео стручни кадар Музеја ради лакшег праћења целокупног стручног рада Музеја, као и лакшег остваривања одређених задатака.

На једној од првих седница донета је одлука о томе да ће Стручно веће одр-

жавати седнице два пута месечно, а у случају житних и неодложних послова, Стручно веће ће се састати и ван овог плана.

Да би се што успешније обављали многобројни задаци Музеја, а посебно због специфичне ситуације у којој се Музеј налази — непоседовање своје

зграде — Стручно веће је током свога рада основало комисије за одређене послове и на одређено време:

1. Комисију за откуп књига; и
2. Комисију за предлог о формирању збирки, поред већ постојећих комисија.

Ради што рационалнијег коришћења времена и што боље дисциплине у раду на седницама, Стручно веће је припремило предлог Пословника о раду Стручног већа, који је уз мање допуне привремено прихваћен, а касније уклопљен у Општи пословник о раду органа у прављања Историјског музеја Србије.

Стручно веће је одржало 20 седница — 3 пре конституисања новог Стручног већа и 17 у новом саставу.

С обзиром на најзначајније музејске делатности:

а) набавку музејског материјала, његову обраду и чување — односно заштиту, и

б) рад на изложбама,
Стручно веће је овим питањима посветило велику пажњу.

Поред откупа експоната од мање вредности извршених преко Комисије за откуп, о откупу значајнијег материјала је расправљано на 13 седница. Као значајне откупе истичемо крст из устаничког периода из Пореча, ликовна дела на тему народноослободилачке борбе, понуду заоставштине Михаила Валтровића.

У вези са смештајем и одржавањем експоната, расправљано је питање обезбеђења погоднијег депоа.

У даљем раду са збиркама, на 4. седници је разматрано питање стања музејских фондова после извршене ревизије, о чему је Комисија поднела свој извештај. Донет је низ закључака који треба да побољшају смештајне услове и режим чувања, као и интензивнију обраду експоната.

Отпочело се са систематском дискусијом о проблемима појединих збирки (2 седнице) на бази извештаја руководиоца збирки као и мишљења комисије за ова питања.

Питање санације музејске зграде представља један од горућих проблема, те је и ово питање третирано на неким седницама (3 седнице). Дискутовано је о пројекту санације зграде и о изради пројекта нове поставке изложбе „Устанак у Србији 1804“, као и о проблемима око додељивања средстава за ове радове.

Као другој важној делатности у овој фази развоја Музеја, Стручно веће је посветило пажњу разматрању рада на тематским изложбама.

Свака припрема новог пројекта детаљно је дискутована, те је Стручно веће доносило закључке како у погледу концепције изложбе, тако и о начину реализације. После одржаних изложби, пракса је да се о поднетим извештајима групе или аутора појединца дискутује (добре и лоше стране нових искустава). Тако је о концепцији и синапсису изложбе АСНОС дискутовано на 4 седнице — извештај о скраћеној верзији је такође поднет.

О изложби „Светозар Марковић и његово доба“ Стручно веће је дискутовало на 4 седнице, како о концепцији, тако и о првој и другој верзији синапсиса. Посебна пажња је обрађена појединим различитим мишљењима, нарочито у гематском погледу. Донети су закључци и утврђени термини.

Свако ново приказивање изложбе „Устанак у Србији 1804“ у разним местима земље је претходно припремљено заједничким радом кроз Стручно веће (3 седнице).

Поднети су и извештаји о изложбама „Устанак у Србији 1941. у делима уметника“, „Српска социјалдемократска партија“ и „Стална поставка музеја у Лесковцу“.

Организација гостовања изложбе „Стаљинградска битка“ је такође припремљена радом Стручног већа. Одрђивање сарадника, сале, свих потребних врста послова решавало је Стручно веће.

Детаљи о гостовању изложбе „Устанак у Србији 1941. у делима уметника“

у Берлину (ДРН) уговорени су преко рада Стручног већа.

Значајан вид сарадње са другим сродним институцијама обавља се кроз проучавање и позајмицу музејских материјала, као и кроз заједничке акције на пољу истраживања, ископавања или учествовања у обради и реализацији појединих музејских и јубиларних изложби.

Тако је Стручно веће расправљало и одлучивало о позајмицама или снимању својих музејских материјала за музеје у Вршцу, Крагујевцу („Црвена застава“ и Народни музеј), Смедереву, Ваљеву и музејима у Београду (Војном и Педагошком) на 10 седнице.

У вези са научноистраживачким радovima у заједници са другим и у другим институцијама, доношене су одлуке о плановима и видовима сарадње са Археолошким друштвом из Београда, о спровођењу праксе студената историје уметности, о истраживачком раду у Националној библиотеци у Бечу, о сарадњи са Домом културе „Вук Караџић“ из Лознице, о учествовању директора са рефератом на симпозијуму у Берлину (ДРН) и о даљој сарадњи са Државним историјским музејом из Москве (9 седница).

Стручно веће је разматрало и питање усавршавања чланова стручног кадра путем студијских путовања, спровођења специјализација, предлагања за напре-

довање, односно додељивање виших звања од стране надлежних органа.

О организацији студијског пута чланова колектива у Париз и извештајима о обављеним студијским путовањима у СССР дискутовано је на 6 седнице.

О доношењу програма, организацији студијског пута стручњака из ДРН расправљано је на 3 седнице.

Донет је програм специјализације стипендиста из Мађарске (историчара) кроз наш Музеј, који је праћен радом Стручног већа (3 седнице).

Стручно веће је било ангажовано и на припремама предлога за одржавање саветовања на тему „Историјски музеји у савременом друштву, њихове концепције и методологија рада“, чије се одржавање предвиђа евентуално у Лесковцу (2 седнице).

На крају, приликом решавања о обради појединих тема и њиховом пласману кроз поједине публикације, Стручно веће је расправљало како о предлозима редакција, тако и о врсти публикација, висинама хонорара и осталим пословима у вези са обрадом публикација (2 седнице).

Практично, целокупан стручни рад Музеја текао је кроз припреме и одлуке Стручног већа, као надлежног органа за основну делатност Музеја.

Председник
Стручног већа

Љиљана Константиновић, с. р.

ПРОГРАМ РАДА ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ ЗА 1975. ГОДИНУ

1. ИЗЛОЖБЕ

1. Стална поставка (изложба)

Програм рада Историјског музеја Србије за 1975. годину заснива се на Перспективном програму рада Историјског

музеја (1971—1980), усвојеном 1970. године.

У 1975. години радиће се на проучавању, изради снопсиса и прикупљању музејског материјала за све предвиђене

историјске периоде (средњи век, период стране власти, период 1804—1918. године, период 1918—1941. године, период 1941—1945. и период социјалистичке изградње).

Предвиђа се за откуп материјала, израду помоћног музејског материјала и за истраживања износ од 262.000 динара.

За истраживачки рад у музејима, архивима, библиотекама и институтима ван Београда предвиђа се 22.000 динара, и то: за дневнице 17.000, а за путне трошкове 5.000 динара.

За откуп материјала предвиђа се 228.000 динара.

Упоредо са овим радом на сталној поставци Музеја, припремаће се следеће тематске изложбе, које су у целини део редовне делатности на сталној поставци: изложбе о занатима и индустрији у Србији, као и изложба о Пештеру.

На припреми за сталну поставку радиће сви кустоси према периодима које обрађују.

2. Занати и друштвени односи у занатству

Овом изложбом, на којој се ради оц 1972. године, приказаше се сви видови живота занатлија и занатских радника (технолошки процес рада, услови рада, врсте производа, друштвени и политички односи). Кроз оригиналне алате и производе, моделе, ентеријере занатских радионица, документе и литературу, фотографије и ликовна дела осветлиће се економски (развој производних снага), културни (ступњеви материјалне културе), друштвени (производни односи) и политички живот занатлија и занатских радника. Из такве музеолошке презентације сагледаће се и положај и улога радничког покрета у Србији, чију основну субјективну снагу у овом периоду чине занатски радници.

Тема изложбе временски досеже до другог светског рата.

Предвиђено је да се изложба отвори почетком 1976. године.

Трошкови изложбе износе 449.500 дин., и то за:

а) истраживања на терену (дневнице за 4 кустоса по 20 дана и путни трошкови (15.000) и израда 200 примерака радних фотографија (1.000)	16.000 дин.
б) израда помоћног музејског материјала (материјал и услуге), и то:	
— фотографија	50.000 дин.
— ксерографија	4.500 дин.
— графика и табела	15.000 дин.
— карата	25.000 дин.
— макета (25.000) и мулажа (5.000)	30.000 дин.
— легенди	6.000 дин.
в) откуп материјала	120.000 дин.
г) хонорар сталном спољном сараднику (историчару привреде)	18.000 дин.
д) хонорари архитекти и ликовном уметнику за ентеријер и ликовну реализацију	40.000 дин.
ђ) каталог	70.000 дин.
е) плакат и позивнице	3.500 дин.
ж) закуп просторија за изложбу	50.000 дин.

До сада је за ову изложбу још утрошено 46.655,10 динара, и то: за откуп, за снимање музејског материјала и за хонорар спољном сараднику.

Ову изложбу припремају проф. др Никола Вучо и кустос Жељка Шкорић у сарадњи са кустосима Љиљаном Лађевац, Љиљаном Мишковић и Петром Поп-Лазићем. Редактор је Едиб Хасан-агић.

3. Развој индустрије у Србији (1840—1940)

Овом изложбом, за коју ће се 1975. године приступити почетним радовима, приказале се развој индустрије од првих појава индустријске револуције четрдесетих година прошлога века до ступња достигнутог уочи другог светског рата.

Помоћу експоната којима се буде расплаћало, међу којима главно место заузимају важнији делови фабричких машина, макете најглавнијих фабрика, фотографије, ликовна дела, архивска грађа итд., даће се овај стогодишњи развој индустрије, испуњен препрекама, успонима, ратним разарањима и обновама, тј. променама које по хронологији тога развоја чине периодизацију изложбе.

Све постојеће фабрике имаће своје место у оквиру припадајуће гране индустрије, и свака за себе имаће свој развој, своје тешкоће, своје успехе и реперкусије на развој других грана привредне делатности у земљи.

Упоредо са овим развојем индустрије приказале се и положај фабричких радника у оквиру сваке фабрике и глобално у оквиру сваке индустријске гране. Посебна пажња обратиће се на радничке организације, на економску и политичку борбу ових организација и уопште на класну борбу између рада и капитала.

Изложба о развоју индустрије и полскају фабричких радника у току овог стогодишњег периода биће први пут приказана у нашој земљи на овај начин, те стога њена реализација има посебан значај у програму рада Историјског музеја Србије.

Изложба има ова два основна поглавља: поглавље о индустријској револуцији и поглавље о условима развоја индустрије.

У првом поглављу третирају се услови и две фазе индустријске револуције кроз ове теме:

Пољопривреда и рударство као сировинске базе. — Развој унутрашњег и спољњег тржишта. — Првобитна акумулација капитала. Кућна индустрија и капарашки систем. — Успон варошких заната. — Тржиште капитала. — Речни саобраћај и изградња железничке мреже. Извори радне снаге и формирање тржишта радне снаге. — Државна интервенција. — Развој науке. Водне снаге Србије. — Коришћење водне снаге као погонске снаге. — Застарели начин коришћења водне снаге: воденице, млинови, стругаре, ваљавице и др. — Проналазак водне турбине. — Водна турбина Тоше Селесковића. — Увоз водних турбина. — Претварање обичних млинова у турбинске млинове. — Развој турбинских млинова. Примена водних турбина у рударству, текстилној производњи, стаклари итд.

Проналазак парне машине као погонске снаге. — Прве примене парне машине у Србији. — Увоз парних машина. — Пораст примене парне машине у другој половини XIX века. — Електрична погонска снага. — Главни проналазци. — Изградња електричних централа у Србији. Термоелектране и хидроелектране. — Увоз електричне опреме. — Осветљавање градова. — Примена електричног погона у фабрикама. — Комбиновање парног и електричног погона. — Проналазак мотора са унутрашњим сагоревањем. — Примена у фабрикама као стална и резервна погонска снага.

У другом поглављу изложбе третирају се услови развоја индустрије по овим периодима: период пре првог светског рата, период између два светска рата и период за време другог светског рата — кроз ове теме:

Прилив стране индустријске производње на српском тржишту. Државно потпомагање индустрије законима од 1873. и 1898. године. — Убрзани успон индустрије за време царинског рата са Аустро-Угарском. — Разарање индустрије за време првог светског рата. — Рекон-

струкција разорене индустрије после првог светског рата. — Обнова и модернизација. — Повољна послератна конјунктура. — Економска криза 1930—1934. године. — Застој и опадање производње за време кризе. — Оживљавање индустрије и успон 1935—1940.

Разарање индустрије. — Рашчишћавање рушевина добровољном акцијом после ослобођења.

Изложба ће бити отворена 1977. године и припремаће се по фазама. У првој фази, у 1975. години, предвиђају се трошкови у износу од 66.000 динара.

Синопис изложбе припрема проф. др Никола Вучо.

4. Изложба о Пештеру

Ова изложба уклапа се у оквир основне тематске изложбе „Пољопривреда и сељаштво у Србији од најранијих времена до данас“, на којој се у Музеју ради од раније, као на саставном делу опште теме о привреди. Узет је Пештер као типична сточарска област у којој се још увек живо преламају друштвене формације.

Овом изложбом, на којој се ради још од 1970. године, приказаше се историјска, етничка и привредна прошлост и развој ове области. У ту сврху користиле се углавном архивски и етнографски материјал, док би се као помоћна средства користиле фотографије, легенде, макете, карте, мулажи, графикони и сл.

У првом делу изложбе, који је уједно и уводни и информативни, приказаше се географска карта области са означеним насељима (и саставом становништва у њима), као и ознакама појединих историјски значајних места и споменика. Исто тако, картом би било решено и приказивање миграционих кретања, која су у овој области била веома жива и сложена. Помоћу ових карата посетиоцу би била демонстрирана географска, историјска, културна и демографска слика области.

Помоћу легенди, предмета и посебних симбола, развој области биће представљен у историјској вертикали, уз помен најзначајнијих догађаја из историјске прошлости.

Други део изложбе говори о свим видовима старих, традиционалних облика живота (ношња, привреда, култура станована и сл.), потцртавајући ову област као типично сточарску и обухватајући, наравно, и сточарска кретања.

Изложбом ће, затим, бити приказана динамична структура савремених збивања у једној раније заосталој и у привредном погледу веома једнострано развијеној области. У обзир за излагање долази приказивање наслеђа које се још увек одржава, али исто тако, као пандан, и приказивање промена у начину живота и схватањима које проистичу из савремених друштвених и економских кретања. Кроз предмете, фотографије, графиконе и друга средства музеолошког изражавања биће презентован економски, културни и социјални степен развоја ове области данас.

Изложба се отвара у 1976. години.

Изложбу о Пештеру припремају кустоси Невена Крстић и Жељка Шкорић у сарадњи са Завичајним музејом у Новом Пазару. Редактор је Едип Хасангић.

5. Светозар Марковић и његово доба

Изложба је припремљена поводом обележавања 100-годишњице смрти Светозара Марковића.

Лик и дело првог и истакнутог идеолога социјалистичке мисли и радничког покрета у Србији илустрован је и експонатима који приказују време и прилике, услове живота у којима је он деловао. Концепција изложбе заснована је на историјском приказу привредног и друштвеног развоја Србије шездесетих и седамдесетих година прошлога века.

Уз изложбу, у издању Издавачког предузећа „Рад“, објављује се фотомоно-

графија о Светозару Марковићу. Штампана се такође и албум фотографија истакутих српских социјалиста.

Изложбу о С. Марковићу припремају кустоси Ђорђе Митровић, Саво Андрић и Невена Крстић. Ликовни реализатор је спољни сарадник Драгослав Петровић. Редактор је Едиб Хасанагић.

Идеје Светозара Марковића о самоуправи могу бити предмет посебне тематске изложбе о првој општинској самоуправи у Крагујевцу, поводом 100-годишњице ове самоуправе, 1976. године. То би била заједничка изложба Историјског музеја, Народног музеја у Крагујевцу и Историјског архива у Крагујевцу.

6. Стварање и развој Социјалистичке Републике Србије

Припреме за ову изложбу почеле су поводом 30-годишњице ослобођења Србије и Првог заседања Антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије (АСНОС).

Мирнодопски период изградње револуционарне народне власти и изградње новог социјалистичког друштва кретао се за протеклих 30 година на линији од државног административног социјализма до друштвеног самоуправљања. Изложба о том периоду обухватиће све аспекте развоја — привреду и економику, просвету, науку и културу; општи стандард становништва, међунационалне, друштвене и политичке односе, све то уткано у општи југословенски амбијент.

Експонате ове изложбе чиниће оригинални музејски материјал, као и неопходан помоћни музејски материјал (графикони, карте, мулажи и др.).

Због специфичности ситуације у којој се до сада налазио, Историјски музеј није могао да прикупа материјал из овог периода. Остварењем ове изложбе великим делом прикупиће се материјал за овај период и сачувати од пропадња.

Изложба ће се реализовати у три етапе, од 1975. до 1978. године, па ће се и финансијска средства тако распоредити.

За прву етапу ове изложбе, која се односи на период од ослобођења Србије до завршетка другог светског рата, обезбеђена су финансијска средства у 1974. години. Овај део изложбе прилагодиће се у извесној мери теми о победи над фашизмом, што се у 1975. години обележава у целој земљи.

Изложбу припремају кустоси Миодраг Петровић, Павле Стојковић и Момчило Митровић.

7. Графика као тумач историје

Десетогодишњим радом на сабирању музејског материјала, у Историјском музеју Србије сакупљена је занимљива збирка графике, која је тематски везана за све видове развоја Србије, значајне догађаје и значајне личности. Поред одређених чисто ликовних вредности, често је од изузетног значаја и документарна вредност такве графике, у случајевима када су обрађени садржаји рађени по природи, односно према моделу.

Избором и презентацијом најзанимљивијих листова из ове збирке приказало би се, хронолошким редом, све оно што је овим путем трајно фиксирано, а поред тога често и изузетно занимљивим и изражајним ликовним језиком. С обзиром на наш географски положај, историјске промене које су наша подручја кроз векове потресала, мењајући како изглед места и градова, утврђења, тако чак и саму конфигурацију терена, на овим листовима графике сачувани су и такви подаци који често представљају помоћно средство историчарима за веома озбиљне реконструкције како догађаја, тако и архитектонских целина.

Ово је само један од разлога зашто би вредело припремити изложбу исто-

ријске графикае, док би се у тексту каталога обрадили и други значајни моменти који би оправдали организовање овакве изложбе.

На изложби ће се приказати око 50—60 листова.

Трошкови изложбе износиће окс 12.000 динара.

Изложбу припрема виши кустос Љиљана Константиновић.

8. Личност и дело архитекте Драгине Милутиновића

Историјски музеј располаже збирком радова истакнутог архитекте XIX века Драгине Милутиновића. Поред оставштине Михаила Валтровића у Народном музеју, ова збирка представља свакако најкомплетнију документацију српске науке у XIX веку која се односи на проучавање наше уметничке баштине.

Ова збирка, проширена његовом делатношћу у области књижевне критике, даје могућност да се јавности занимљиво прикаже личност и дело Драгине Милутиновића.

Драгиша Милутиновић, заједно са Михаилом Валтровићем, обилазио је седамдесетих година XIX века средњовековне споменике у Србији ради њиховог описивања и преснимавања. Ови цртежи, сачувани као целина, имају прворазредну вредност за проучавање српске средњовековне уметности, као и вредност научне документације, јер фиксирају стање споменика седамдесетих година прошлога века. То стање је данас измењено, а неки споменици више и не постоје.

Овом изложбом јавност би први пут била упозната са почецима заштите и проучавања средњовековне уметности у Србији.

Архитекта Милутиновић био би приказан и као професор Велике школе, у којој се у то време формирају прве генерације наших архитеката. У томе је Драгиша Милутиновић имао великих заслуга.

Изложбу ће пратити каталог са текстом о животу и раду Драгине Милутиновића.

Изложба ће бити отворена 1976. године.

Трошкови изложбе у 1975. години износиће 40.000 дин., и то за истраживања у музејима и библиотекама и за израду радних фотографија.

Изложбу припрема кустос Љиљана Прелевић.

9. Покретне изложбе

1. Неколико тематских изложби Историјског музеја приказано је до сада у појединим завичајним музејима, у привредним предузећима и школама. Очекивало се да ће већи број места бити заинтересован да их прикаже у својој средини. Међутим, завичајни музеји нису створили, или нису могли да створе, најнеопходнија финансијска средства у ту сврху — за осигурање, транспорт и постављање изложби.

Музеј је настојао да сâм, преко Републичке заједнице за културу, обезбеди ова средства у 1973. години, јер би то било нормално с обзиром на његову матичну функцију. То би било оправдано и стога што се из једног дела општинских доходака формирају средства Републичке заједнице за културу. Та идеја је само делимично прихваћена, и то одлуком Извршног одбора Републичке заједнице за културу да се преко конкурса за посебне акције обезбеди Народном музеју у Крагујевцу, Нишу, Врању и Крушевцу да прикажу у свом месту изложбу Историјског музеја о народном устанку у Србији 1804. године. У ту сврху додељено је овим музејима око 100.000 динара.

Приказивање тематских изложби Историјског музеја ван Београда вишеструко је значајно. Пре свега, средства која се улажу у ове изложбе тиме се наменски много шире оправдавају. Правило је да су у свим местима где су прика-

зиване, ове изложбе биле добро посећене, негде боље него у Београду. Примера ради, на изложби о Васи Пелагићу у Београду било је 1.800 посетилаца, а у Титовом Ужицу 6.200; на изложби „Устанак у Србији 1941. у делима уметника“ у Београду 2.700, а у Крагујевцу 9.000; на изложби о Париској комуни у Београду 1.600, а у Пољопривредном комбинату „Београд“ 6.000; итд. У другим местима ове изложбе представљају извесно освежење и по избору, и по општости теме, и по своме техничком нивоу. Затим, њихово приказивање је део матичне функције Историјског музеја.

Главни разлог што завичајни музеји у већој мери не могу да прихвате изложбе Историјског музеја јесте у томе што немају средстава да подмире трошкове транспорта, осигурања и друге. Уколико би Историјски музеј могао да подмирује те трошкове, или бар трошкове транспорта и осигурања, интересовање завичајних музеја за ове изложбе било би свакако веће.

Предвиђа се да Музеј у 1975. години прикаже ове тематске изложбе: „Светозар Марковић и његово доба“, „Стварање Социјалистичке Републике Србије“, „Српска социјалдемократска партија“, „Устанак у Србији 1941. у делима уметника“.

За приказивање ових изложби ван Београда потребно је обезбедити средства од 70.000 динара.

2. Поебан вид покретних изложби је размена изложби са музејима из других република. Покушаји до сада чињени нису се реализовали због недостатка средстава за организовање изложби.

У 1975. години Музеј је у могућности да, поред изложбе о Светозару Марковићу, као општију тему прикаже и изложбу „Устанак 1941. у Србији у делима уметника“.

Размена ових изложби заснивала би се на принципима споразума о учешћу у финансирању културних и уметничких акција и манифестација од заједничког интереса, склопљеног 1972. године из-

међу републичких и покрајинских заједница за културу. По овом споразуму, уговорне стране сносе трошкове пута, транспорта опреме и боравка учесника у месту одржавања изложбе.

3. На основу државних уговора о културној сарадњи између СФРЈ и Народне Републике Румуније, у 1975. години приказале се у Букурешту изложба о народном устанку у Србији 1804. године.

Средства за ову изложбу обезбеђена су преко Комисије РИВ-а за сарадњу са иностранством у области културе.

Историјски музеј Србије приказале у месецу септембру 1975. године у Источном Берлину, на основу конвенције о међународној културној сарадњи, изложбу „Устанак у Србији 1941. у делима уметника“. Средства за ову изложбу обезбеђена су, такође, преко Комисије РИВ-а.

10. Дидактичко-научне изложбе

У овој години почело би се са стварањем фото-библиотеке, која би у склопу образовне функције Музеја служила као помоћно средство у настави. То су дидактичко-научне изложбе, које истовремено представљају и виши ступањ развоја сарадње са школама. Уз коришћење сугестије Просветно-педагошког завода Београда, формирале би се тематске целине (изложбе). Сви експонати који чине једну изложбу (методску јединицу) — предмети, фотографије, документи — били би снимљени и презентовани на фотографијама вел. 30×40 см, опремљени тако да се могу у учионици или холу школе приказивати као једна тематска целина. Свака оваква изложба припремала би се у два до три примерка, а школе би их наизменично користиле у време када обрађују одговарајућу методску јединицу.

На овај начин, у овој години, у Музеју би биле припремљене две теме: „Устанак 1804—1833.“ и „Париска комуна и њени одјаци у Србији“.

Овако опремљене и брижљиво одабране фотографије представљаће озбиљну помоћ у оживљавању наставе историје. То би значило и даље јачање и продубљивање сарадње између Музеја и школа, као и буђење интересовања код ученика да чешће посећују Музеј.

Сваке године опремиле би се две до три овакве изложбе (тематске целине). Оне би сигурно представљале озбиљан допринос очигледности у настави.

За овај посао (две изложбе) потребно је обезбедити 10.000 динара.

Организацију ових изложби води педагог Марија Лукић, као и један од аутора изложби.

II. ИСТОРИЈСКА, АРХЕОЛОШКА И АРХИТЕКТОНСКА ИСТРАЖИВАЊА КОМПЛЕКСА РАСА КОД НОВОГ ПАЗАРА И РЕКОНСТРУИРАЊЕ ТЕРЕНА У ПОМОРАВЉУ

1. Истраживање града Раса са Трговиштем, као и других фортификација у непосредној околини, почета су 1971. године, када је, одлуком Републичког секретаријата за културу, образована и посебна Комисија, са проф. др Јованом Ковачевићем на челу. На истраживањима су ангазоване ове установе: Војни музеј, Историјски музеј Србије, Народни музеј, Археолошки институт, Одељење за археологију Филозофског факултета, Институт за историју уметности Филозофског факултета, Завичајни музеј у Новом Пазару и заводи за заштиту споменика културе НР Србије и Краљева.

У елаборату о раду у 1973. години, који је припремила Комисија, каже се да „град Рас са Трговиштем није подвргнут научној анализи, а што одговара општем развоју медијавелистике код нас, где су средњовековно црквено сликарство и архитектура били у жижи научног интересовања и носили превагу над споменицима војног и цивилног живота...“.

Међутим, „Рас пружа широке могућности за интердисциплинарна испити-

вања којима би се ове празнине у науци попуниле. У комплексу Раса постоје споменици војне архитектуре... који чине војностратегијску целину“, као и „споменици црквене архитектуре“. Поред тога, „на Трговишту постоји некропола или више некропола са хронолошким распонем од XII до XVII века. Ако се на овим локалитетима, као и на комплексу Раса у целини, примене методи неколико друштвено-историјских наука (историје, историје уметности, археологије) са помоћним наукама (антропологијом, зоологијом, топографијом и др.), моћи ће комплекс Раса да послужи као основа за сва слична будућа испитивања на другим локалитетима“.

Комисија наводи и врло значајне разлоге који су диктовали да се почне са истраживањима. „Географски положај комплекса Раса на саставу двеју река, Себечеве и Рашке, на раскрсници путева Нови Пазар — Тутин — Сопоћани, проузрокује сталне промене на терену: изградњу модерне комуникације и водовода, експлоатацију мајдана мермера, откривање постојећих угоститељских објеката, који су настали у време градње хидроцентралне у Рашкој. Уз све наведено јавља се и интересовање за парцелисање плацева за градњу викендица. Оваква збивања су изазвала и оштећења на целом комплексу Раса, а перспективни планови развитка туризма, угоститељства и комуникација угрожавају интегритет једног од најзначајнијих средњовековних споменика културе“.

Истраживања у 1974. години финансирани су Скупштина општине Нови Пазар, Републичка заједница за научни рад и Војни музеј. То су била само почетна финансијска средства, која нису стална. С обзиром на значај и обим радова на овом комплексу, треба обезбедити стална средства образовањем посебног фонда. У томе свакако треба да учествује и Републичка заједница културе, што до сада није чинила. Ово све уопште пре што су радови на Расу у 1973. и 1974. години „дали обимне и веома

значајне резултате како на утврђењу, тако и у подграђу", каже се у елаборату Комисије. „Радови и прелиминарни закључци потврдили су хипотезу о значају комплекса Раса за средњовековну археологију. Најважнији закључци који се могу засад извући јесу: најстарији средњовековни налази потичу са утврђења Раса, где је живот интензивно текао до половине XII века, после чега се наставаља у подграђу. Лоцирањем подграђа, временским одређивањем његовог трајања и повезивањем објеката за разна раздобља, постављени су многи проблеми који налажу систематско истраживање целокупног комплекса и примену интердисциплинарних метода. С обзиром на добру очуваност архитектонских остатака, благовременом конзервацијом моћи ће да се презентирају ванредно интересантне грађевинске целине као илустрација фортификационог и стамбено-трговачког дела једног од најнеиспитанијих градова у средњем веку.“

Историјски музеј Србије учествовао би у 1975. години у финансирању конзервације оног дела истраживања који обави кустос Музеја, тј. са 20.000 дин.

2. На предлог Завичајног музеја у Светозареву, Историјски музеј и Завичајни музеј почеће у овој години археолошко-историјска истраживања око реке Мораве у околини Светозарева у циљу осветљавања словенске историје средњег века. Ово подручје богато је предметима материјалне културе, на основу којих се данас једино и може створити слика живота и културе словенског становништва, његових економских и друштвених односа, обичаја и веровања.

Овим истраживањима претходиће регносцирање једне средњовековне некрополе и једног средњовековног насеља, на чему ће заједнички радити стручњаци два музеја. Део трошкова за тај рад који подноси Историјски музеј Србије износи у овој години 10.000 динара.

Истраживања врши кустос Петар Поп-Лазих.

III. БЕЛЕЖЕЊЕ СЕЊАЊА О ИСТОРИЈСКИМ ДОГАЂАЈИМА И ЛИЧНОСТИМА

Осим архивске грађе и литературе, за стварање праве представе о минулом добу историчари и музеалци користе се и сећањима људи који су нечим обележили своје време, били његови протагонисти, његови апологети и његови судионици. Историјски музеј Србије жели да за потребе Музеја, као и нашег друштва у целини, сачува у својим збиркама део материјала о минулом и данашњем времену, који ће бити изнесен у виду сећања, и који ће бити забележен, бар делом, и на магнетофонској врпци гласом аутора.

До ових сећања сарадници Музеја долазиће кроз разговоре са људима који могу пружити нове податке и разјашњења појединих историјских догађаја или појава од политичког, привредног или културноисторијског значаја, односно податке о животу и раду људи који су имали значајну улогу у тим догађајима и појавама. Посебно је важно ако је реч о сећањима још живих истакнутих друштвених радника (политичара, привредника, културних радника) на разне догађаје и личности чији су они знанци или судионици.

Ове разговоре обављали би добри познаваоци догађаја, људи и дела о којима се говори. План би у себи садржао што потпунији списак личности из разних области живота. Овим послом руководио би Документациони центар Музеја.

Сада су код нас прикупљена углавном сећања која су се односила на раднички покрет и народноослободилачку борбу. Остала су, међутим, незабележена сећања многих личности које су умрле а могле су да кажу доста о појединим значајним историјским појавама и из других области нашег полити-

чког, привредног, просветног и културног живота. Мало их је досад написало своја сећања, па је потребно настојати да се забележе сећања још живих актера из наше предратне историје, за шта сматрамо да још није касно. Такође, већ представљају историју и бурне поратне године, а нико их на овај начин не региструје, јер се чини да за то још има времена.

У 1975. години треба обезбедити средства у износу од 20.000 динара, и то:

- за набавку магнетофона који се подешава и за прекуцавање 9.000 дин.
- за хонорисање сарадника 11.000 дин.

Бележење сећања организују поједини кустоси, према периодима на које се односе.

IV. ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

У 1975. години Музеј издаје 11—12. свеску „Зборника Историјског музеја Србије“, први том *Историје школа и образовања код Срба* и каталог уз изложбу о Светозару Марковићу и изложбу посвећену народноослободилачкој борби и социјалистичком развоју Србије.

Једанаеста свеска „Зборника“ није могла да изађе у 1974. години, јер Музеј није имао средстава, а Републичка заједница за културу престала је да финансира часопис само због тога што излази у Београду.

Свеска 11—12. обухвата следеће основне прилоге: Срби Константина Порфирогенита и англосаксонског краља Алфреда (др Реља Новаковић); Крушевац у XI и XII веку (Олга Зиројевић); осам прилога о Светозару Марковићу поводом обележавања 100-годишњице његове смрти; више прилога из музеологије и сталну рубрику *Анали Историјског музеја Србије*. Свеска, такође, садржи и преглед садржаја свих досадашњих свезака „Зборника“.

Трошкови штампања износе 96.800 дин. за 25 ауторских табака.

Ове године излази из штампе први том четвортотмне *Историје школа и образовања код Срба*, који је припремила посебна научна редакција (др Љубомир Крнета, председник, др Сима Ђирковић, др Радован Самарџић, др Радослав Турић, др Владета Тешић и др Јован Милићевић).

Штампање књиге омогућиле су Републичка заједница за научни рад и Републичка заједница за образовање.

Поводом изложбе о Светозару Марковићу, Историјски музеј Србије издаће заједно са Издавачким предузећем „Рад“ фотомонографију о Светозару Марковићу и илустровани албум *Портрети српских социјалиста (1870—1914)*. Портрети су цртежи академског сликара Божидара Јакца.

Биће штампано и шест разгледница са ликовима истакнутих лидера српског радничког покрета.

Поводом изложбе о народноослободилачкој борби и социјалистичкој изградњи у Србији, штампаће се проспект изложбе.

За изложбу „Устанак у Србији 1804“, која ће се приказати у Букурешту, штампаће се каталог изложбе на румунском језику.

На припремању издања ангажоваће се: Едиб Хасанагић, као уредник свих издања; Саво Андрић, као секретар редакције „Зборника“ и едиције *Историја школа и образовања код Срба*; Ђорђе Митровић и Саво Андрић на фотомонографији о С. Марковићу; Марија Лукић на албуму и разгледницама; Миодраг Петровић на публикацији о народноослободилачкој борби и социјалистичкој изградњи.

V. САРАДЊА СА МУЗЕЈИМА

Као и до сада, Историјски музеј Србије сарађиваће и у 1975. години са другим музејима и радним организаци-

јама, пре свега са завичајним музејима. Сарадња се односи на све области музејске делатности, а пре свега на размену изложби и искустава у раду и на послове вођења документације.

Овим програмом предвиђа се које изложбе Историјски музеј може приказивати у другим музејима Србије и Југославије, о чему су обавештени музеји у СР Србији и неки музеји у Југославији.

Сарадња са завичајним музејима може се развијати и у виду организовања заједничких изложби или учествовања кустоса Музеја у припремању појединих тематских или сталних изложби, као што је рађено код сталних поставки Историјског музеја у Тополи, Завичајног музеја у Новом Пазару и Народног музеја у Лесковцу. Слична сарадња може се организовати и у погледу прикупљања музејског материјала и археолошких истраживања.

Сједињавање делатности може се развијати, где се у томе постигне сагласност, и у организационом повезивању Историјског музеја са појединим специјализованим или завичајним музејима било у виду интеграције као организација удруженог рада, било у виду музеја у саставу.

У том смислу већ неколико година разматра се питање интеграције Музеја Вука и Доситеја и Педагошког музеја, у Београду, са Историјским музејом Србије. И са становишта концепције ових музеја и са становишта рационалног коришћења кадрова и финансијских средстава, оваква интеграција има свога оправдања. Има, међутим, мишљења да би се та интеграција могла вршити и са другим радним организацијама.

Разговори о интеграцији Завичајног музеја у Новом Пазару са Историјским музејом Србије почели су пре две године.

Непосреднија сарадња са Завичајним музејом у Новом Пазару почела је 1972. године радом на концепцији овог Музеја и на припреми прве изложбе „Из

збирки Завичајног музеја“. На основу израђеног пројекта концепције, Скупштина општине у Новом Пазару утврдила је основну организацију рада у Музеју, а поменутом изложбом, која је отворена 28. новембра 1973. године, поводом годишњице ослобођења града и 30-годишњице Другог заседања АВНОУ-а, званично је почео рад Музеја.

Завичајни музеј у Новом Пазару замишљен је као музеј целог краја, који, поред долине Рашке и Дежаве, представља и висораван Пештер, заједно са сва три градска насеља (Нови Пазар, Сјеница и Тутин). Он ће приказивати и проучавати развој овог краја кроз археологију, историју развоја привреде, културе и друштва, и етиологију. Археолошким и историјским истраживањима средњег века, у коме је овде било седиште феудалне српске државе, биће посвећена посебна пажња.

Поред радничких универзитета у Новом Пазару, Сјеници и Тутину, Завичајни музеј у Новом Пазару је за сада једина оваква културна установа у овом крају, па се од њега очекују озбиљни резултати у музеолошком раду и у научним истраживањима и публикавању. Како је за такав рад потребно имати и кадрове, колектив Музеја и Скупштина општине Нови Пазар, са осталим друштвеним факторима, инсистирају да Завичајни музеј постане музеј у саставу Историјског музеја Србије. Завичајни музеј стварао би свој стални основни кадар, а Скупштина општине имала би и даље обавезу да финансира организацију и делатност Музеја и да се брине за све његове материјалне проблеме.

Колектив Историјског музеја Србије сматра да би оваква интеграција делатности била од користи и у духу нових уставних начела. Она би свакако омогућила бржи развој првог музеја у овом неразвијеном крају и допринела да се његова делатност што брже осети у врло скученом културном животу Новог Пазара и његове шире околине.

*

VI. МАТИЧНА СЛУЖБА

Посебан вид сарадње Историјског музеја са сродним музејима јесу саветовања или симпозијуми о појединим стручним питањима које организује Историјски музеј. Таквог карактера је саветовање о начину вођења документације и о обради предмета из збирки које имају историјски музеји (документи, фотографије, оружје, карте, печати и др.), одржано у 1973. години. Материјали са овог саветовања, које је било релативно добро посећено, умножени су и данас их у своме практичном раду користе многи музеји.

У 1975. години биће одржан симпозијум музеалаца на коме ће се разматрати питања организације и метода рада и места и улоге историјских музеја. Тема обухвата ова питања: концепција; музејски материјал (оригинални и помоћни) и разврставање у збирке; музејски материјал из периода социјализма; документација материјала; метод рада на изложбама (концепција, синопис, музеолошка реализација); музејски материјал из области археологије, историје уметности и етнологије на изложбама историјског карактера; функција појединих врста помоћног музејског материјала (географске и историјске карте, макете, мулажи, табеле и графони, легенде и др.); функција архитекте, ликовног уметника и сарадника других профила; информативне публикације; сарадња музеја: просветна и културна мисија у срединама у којима делују.

Ове теме припремиће кустоси Историјског музеја и других музеја, а на симпозијум биће позвани сви историјски музеји у Југославији. Тема је значајна, јер су и теорија и пракса историјских музеја, углавном основаних после рата, недовољно развијене.

Симпозијум припрема посебан Редакциони одбор: Председник Одбора је Едиб Хасанагић, а секретари Милена Рашковић и Невена Крстић.

У току ове године матична служба наставиће своју редовну делатност, која ће обухватити обилазак музеја ради увида у рад на документацији и пружања стручне помоћи.

Функције матичне службе коју врши пет београдских музеја нису у законским одредбама јасно и потпуно прецизиране. Изузев стручног надзора над вођењем документације, све остале делатности матичних музеја су саветодавног карактера.

Историјски музеј у овој својој делатности — а она се односи на стручни рад у области историје углавном свих значајних музеја и специјализованих историјских музеја — ангажоваће се и даље на обиласку музеја и стицању увида у рад на документацији, као и у сарадњи на осталим стручним задацима музеја. У том циљу, ове године, кустоси Музеја обићи ће музеје у Србији, а потом организовати саветовање о стручним проблемима рада музеја. О важнијим проблемима информисаће се Координациони одбор матичних музеја.

У оквиру разматрања појединих стручних тема, матична служба ангажоваће се и на припремању симпозијума о месту и улози историјских музеја у савременом друштву, који ће се одржати крајем године. Симпозијум организује Историјски музеј Србије.

Трошкови матичне службе износиће у 1975. години 89.150 динара.

Послове матичне службе обавља кустос Милена Рашковић.

VII. ПРИКУПЉАЊЕ И ОБРАДА МУЗЕЈСКОГ МАТЕРИЈАЛА

Сакупљање музејског материјала откупом и поклоном представља примарну делатност Музеја. Због ограничених финансијских средстава, до сада нису постигнути резултати који би се нормално очекивали. Посебно је неповољна

околност што се нису могла организовати и екипна истраживања.

Прикупљање музејског материјала везано је, пре свега, за припреме тематских изложби. Тај материјал, оригинални или помоћни, предвиђен је истовремено и за сталну поставку.

У 1975. години кустоси Музеја развише више иницијативе на евидентирању материјала који се налази у појединим породицама, установама и организацијама, а до кога се може доћи откупом или поклоном. То ће се радити најпре у Београду, а затим и у неким другим местима. Таква иницијатива у 1974. години, поводом изложби о устанку у Србији 1941. и обележавања 30-годишњице АСНОС-а, дала је извесне резултате, па ће се и у овој години, као задатак из редовног рада, систематски развијати посетама појединим истакнутим личностима из политичког и друштвеног живота Србије или њиховим породицама (политичара, књижевника, научника, уметника и др.), обилажењем установа и организација које на изложбама откупљују уметничка дела или до њих и других музејских материјала долазе на други начин, обилажењем фабрике, занатских радионица и сеоских домаћинстава.

Руководиоци збирки припремиће у том смислу план и организацију рада на попуњавању збирки, имајући у виду и откупљивање материјала који заинтересовани грађани нуде Музеју на продају. Спроводићи препоруке Председништва Скупштине Србије и Извршног већа Србије, руководиоци збирки поклониће пажњу и материјалу из периода социјализма, јер је то до сада мало чињено.

Да би рад на евидентирању и прикупљању музејског материјала био ефикаснији, потребно је оживети и проширити рад Друштва пријатеља Историјског музеја.

Музејски материјал распоређен је у 13 збирки и највећим делом каталогски обрађен кроз централну и пет приручних картотека. Међутим, оваква подела,

која датира из првих година рада Музеја, није адекватна садашњем стању материјала и музеолошкој класификацији. Стога ће се у току 1975. године извршити извесне коректуре у подели на збирке.

У 1975. години посветиће се већа пажња прикупљању музејског материјала који се односи на живот и рад књижевника, и то из ових разлога.

Културно-просветна заједница Београда предложила је 1970. године оснивање Музеја књижевности у Београду. Историјски музеј, као матични музеј, организовао је разговоре са неким историчарима књижевности и књижевницима и консултовао Одељење књижевности Српске академије наука и уметности, које је и раније покретало ово питање.

У тим разговорима и консултацијама закључено је да је потребно почети рад на стварању таквог музеја, али за прво време то би требало да буде одељење Историјског музеја Србије, јер је ова материја и иначе део концепције Музеја. Наиме, у концепцији Историјског музеја Србије, као и у концепцији његове изложбе „Српска култура кроз векове“, заступљена је српска књижевност у свом пуном континуитету, тј. од старе, феудалне литературе, преко народне и романтичарске, до књижевности реализма и српске модерне.

Рад одељења српске књижевности при Историјском музеју у прво време усмерио би се у два правца: 1) ово одељење би највећу пажњу посветило прикупљању и откупу књижевних оставштина и предмета којима су се у животу служили поједини књижевници (наместај, гардероба и др.); 2) израдила би се концепција музеја српске књижевности према којој би овај музеј, попут других сличних музеја књижевности у свету, имао прворазредни значај за изучавање српске књижевности и културе.

Настојања Музеја да се почне са реализацијом ове замисли нису до сада успела, јер су недостајала средства. И у

Међународној години књиге, када је у програм ове манифестације ушла и ова идеја, изостало је разумевање за ову акцију. Међутим, колектив Историјског музеја и даље сматра да ову замисао треба остварити, како ради самог значаја музеолошке илустрације живота и рада књижевника, тако и ради благовремене заштите предмета који би чинили ову изложбу или, најчешће, меморијалне собе неких знаменитих књижевника. Празнине које су у томе већ настале због тога што се није могла предузети никаква акција, тешко је попунити. Треба поменути да у другим републикама постоје овакви музеји или музејске збирке у виду меморијалних соба, или су у оснивању.

У 1975. години, за то је потребно обезбедити почетна средства у износу од 162.000 динара.

На организацији послова око израде концепције и прикупљања материјала из историје књижевности ангажоваће се кустос Саво Андрић.

У Документационом центру Музеја обављаће се устаљени послови око уписивања нових предмета у улазну књигу музејског материјала, прекуцавања картона за централну картотеку, стварања помоћних картона за нове предмете, вођења књиге евиденције, израде шема за помоћну картотеку и сређивања картона према тој шеми, снимања музејских предмета и обраде негатива и позитива у фототеци. Исто тако, наставиће се са радом на попуни хемеротеке — на читању, сигналирању, инвентарисању, разврставању и одлагању око 3.000 новинских исечака, као и са радом на сређивању и обради стручног архива (подаци о раду Музеја, албум изложби Музеја и др.).

За рад на овим пословима потребно је обезбедити 29.100 динара.

Документациони центар ангажоваће се од ове године и на организовању хронолошке картотеке која ће регистровати музејски, архивски и фото-материјал, као и филмове и податке о историјским

местима, личностима и покретним споменицима културе. Подацима из ове картотеке служиће се стручни и научни радници, као и радне организације, а посебно сарадници Музеја за припреме изложби и публикација.

Документациони центар, у сарадњи са руковооцима збирки, израдиће шему и план рада. За израду листића и картона у овој години треба обезбедити 5.000 динара.

У сарадњи са руковооцима збирки, Документациони центар извршиће поделу предмета на категорије (А и В).

Послове Документационог центра обављају кустоси Косана Јочић и Милена Рашковић.

VIII. КОНЗЕРВАЦИЈА МУЗЕЈСКОГ МАТЕРИЈАЛА

Препараторска радионица Музеја је амбулантног карактера. У току године радиће се на конзервацији и рестаурацији 250 предмета (дрво, метал, текстил, кожа), указаће се превентивна заштита предметима и збиркама на изложбама. Међу овим предметима нарочито је угрожена одећа Карађорђа и неких других истакнутих личности из историје Србије. За ову конзервацију потребно је обезбедити 45.000 динара.

У овој години треба првенствено посветити пажњу превентивној заштити предмета у збиркама, нарочито због тога што просторије за депо не одговарају прописима о депоновању музејског материјала, јер су тесне, мрачне, влажне и без довољне вентилације. Не одговарају потребама ни полише, јер су мале, па се текстил савија, гужва и ломи.

У радионици ће се, такође, вршити дезинфекција и лечење новонабављених и других предмета, као и евентуална хитна интервенција на предметима.

Сталне набавке музејског материјала и његова заштита повећавају обим послова у препараторској радионици, па

је неопходно ангажовати још једно лице за радно место препаратора.

Трошкови препараторске радионице у 1975. години износиће 25.500 динара.

Послове препараторске радионице води препаратор Зорица Јовановић.

IX. ФОТО-ЛАБОРАТОРИЈА

Формирање фото-лабораторије постало је акутни проблем Музеја и због ефикасности у раду и због рационалног трошења средстава. Потребне за снимањем музејског материјала ван Музеја ради евиденције, за израду радних фотографија у процесу припремања изложби, за израду фотографија за картотеке и фотографија као експоната на изложбама нарасле су толико да је постало нерационално, и у погледу нормалног (ефикасног) рада и у погледу цена услуга, користити се услугама других, као што се сада чини. Услуге других везане су и за укључивање у њихове планове рада, који Музеју често не одговарају, и за тржишне цене, које су увек знатно више него што стаје рад у властитој режији.

У 1973. години набављен је део инвентара за фото-лабораторију. Ове године тај инвентар треба попунити следећим деловима: танкови за развијање црно-белих филмова од око 70 литара — комад око 7.500 дин.; пластичне тацне за развијање слика 50×60 cm — 3 комада, 450 дин.; рефлектори за снимање — 4 комада, 1.600 дин.; апарат за сушење фотографија — 1 комад, 25.000 дин.; маске за копирање фотографија формата 18×24 cm — 1 комад, 250 дин.; статив „линхоф“-апарата, формат 2а, 9×12 cm — 1 комад, око 3.000 дин.; светломер — 1 комад, 16.000 дин.; апарат за контактано копирање негатива — 1 комад, 2.500 дин.; дурст за апарат за увеличавање фотографије до формата 9 × 12 cm — 1 комад, 20.000 дин.

Укупно је потребно обезбедити 257.000 динара.

X. БИБЛИОТЕКА

Библиотека Музеја сакупља, размењује, чува и обрађује публикације (књиге, часописе, листове и др.) неопходне за проучавање политичке, друштвене, културне и привредне историје народа СР Србије, као и стручне публикације из области музеологије. Библиотека је приручна, а у њој се чувају и књиге које се третирају као музејски експонати.

Да би библиотека правилно функционисала, потребно је у току 1975. године посебну пажњу посветити изради каталога, и то абecedног унакрсног, који би био комбинација ауторског и предметног каталога. У вези са овим, потребно је набавити и орман за каталожне листиће, у који би били смештени и контролни картони периодике и збирки (колекције).

За ефикаснији рад у библиотеци потребно је набавити и полице за књиге, јер се фонд библиотеке увећава, а постојеће полице су претрпане, па се могу наћи и полице у којима се налази по два реда књига, што онемогућава приступ и рад са књигама. Такође треба набавити и подупираче за књиге, који би спречили превијање књига, јер је просторија у којој се библиотека налази сасвим неподесна (температура и светлост).

Потребно је наставити са разменом „Зборника музеја“. Библиотека је до сада успоставила размену са 96 установа у земљи и 20 установа у иностранству. Размотрити могућност да се сарадња прошири.

За редован рад на набавци књига потребно је обезбедити 25.000 динара, јер су се цене књига веома повећале.

Неопходно је обезбедити средства за корицење, првенствено листова, а за тим књига и часописа. Листови се налазе у врло лошем стању.

Пошто се показало да рад са картоном књиге није најбољи, а и све је већа потреба за издавањем књига ван биб-

лиотеке, потребно је израдити реверсе, чиме би се омогућио и бољи увид у коришћење књижног фонда.

Потребно је набавити и 5.000 каталожских листића, за које треба обезбедити 10.000 динара.

Потребно је извршити преглед фонда библиотеке и издвојити дупликате и непотребне књиге па их уступити некој библиотеци или извршити размену.

Поред редовног рада на набавци књига, потребно је наставити са радом на физичкој обради, класификацији, инвентарисању, каталогизацији, издавању, издавању публикација за изложбе, прављењу спискова за процену публикација добијених разменом или на поклон.

Периодика је за сада уведена у контролне картоне и у привремени инвентар периодике, а по извршеном коричењу треба и њу увести у стални инвентар периодике. Ово није до сада учињено стога што библиотека има само један мали број укоричених часописа а и доста непотпуних комплекта.

Послове библиотеке води виши књижничар Јелена Николић.

XI. ИНВЕСТИЦИЈЕ

За остварење Програма рада Музеја потребно је обезбедити следеће инвестиције:

1. За потребе библиотеке, документационог центра и депоа — 221.500 динара, и то за набавку четири лимена ормана „Примат“ А-1-10 (14.000 динара), три металне полице за слике (7.500 динара), 80 м полица за смештај музејских збирки и књига (200.000 динара).

2. За опрему фото-лабораторије — 257.000 динара.

3. За једну електричну писаћу машину IBM — 42.000 и за две мање писаће машине „Olympia“ — 9.000 динара. (Музеј има једног дактилографскошколованог за рад на електричној машини. Повремено, мање дактилографске послове обављају и кустоси.)

4. За ксерокс-апарат за копирање докумената — 200.000 динара.

5. Један нивелман за археолошка ископавања, са опремом — 6.000 динара.

6. Један магнетофон за бележење сећања — 9.000 динара.

7. Једна челична каса за нарочито вредне музејске предмете — 10.000 динара.

Посебно су значајне инвестиције за конзервацију зграде „Миловеш конак“ у Топчидеру, у којој је смештена стална изложба „Устанак 1804. године“. После вишегодишњих инсистирања Музеја, Републичка заједница за културу и Градски секретаријат за културу споразумели су се 1972. год. да Градски завод за заштиту споменика културе у 1974. години започне рад на конзервацији овог објекта. То би били врло радикални конзерваторски радови, пошто је овај споменик културе одавно озбиљно угрожен. Градски завод припремио је идејни пројекат и појавио се на конкурсима код Републичке заједнице за културу. Предвиђено је да радови трају у 1974. години, па је музејски материјал већ склоњен из зграде, чиме је затворена и изложба о Устанку, која је део сталне поставке Музеја.

Међутим, Извршни одбор Републичке заједнице културе одбио је да финансира овај објекат с мотивацијом да је то законска обавеза Интересне заједнице културе Београда, с тим што и Републичка заједница може учествовати у финансирању.

Историјски музеј упознао је Интересну заједницу Београда и тражио од Завода за заштиту споменика Београда да конкурише у 1975. години код Заједнице Београда.

XII. КАДРОВИ

У Музеју сада ради 15 кустоса (6 историчара, 2 историчара уметности, по један историчар књижевности, оријен-

талиста, етнолог, археолог и педагог и 2 документалиста) и по један препаратор и књижник.

Развијена делатност Музеја захтева да се у 1975. години ангажују нови стални кадрови. Потребно је попунити ова радна места: 3 историчара за савремену историју (1919—1941, 1941—1945. и после 1945. године), 1 кустоса за историју привреде, 1 кустоса за историју просвете, 1 фотографа и 1 возача. У овој години треба попунити и упражњено место секретара Музеја, јер расписани конкурси у 1974. години нису успели.

Период савремене историје најмање је обрађен у Музеју, а са прикупљањем материјала, који иначе брзо нестаје, само се започело, пре свега због недостатка финансијских средстава и историја за депо. Иста је ситуација и са историјом просвете и привреде. И Председништво Скупштине и Извршно веће Србије, разматрајући стање и проблеме развоја Историјског музеја Србије, констатовали су да је мало учињено и у погледу обраде савремене историје, укључујући и социјалистички период, и у погледу прикупљања и заштите музејског материјала, па су закључили да треба пре свега обезбедити просторије за депо и средства за најнеопходнији кадар за савремену историју.

За фотографску радионицу створен је почетни фонд инструмената, па је већ одавно постало рационалније формирати је него плаћати услуге другим установама и приватним фотографима. Пошто се у Музеју ради много са фотографијама, износи тих трошкова су велики, што се види и из текста овога Програма кад се говори о средствима потребним за припремање појединих изложби.

За нова радна места у 1975. години треба обезбедити 280.000 динара, рачунајући од 1. јула, а за возача од 1. априла.

У 1975. години наставиће се са стручним усавршавањем кадрова. Поред

редовног стручног рада и праћења стручних публикација (домаћих и страних), поједини кустоси учиће стране језике или припремати испите и радове за стицање научних звања, усклађујући тај рад са обављањем текућих задатака у Музеју и користећи за то своје слободно време. Полагаће се, такође, и стручни испити за звање кустоса и припремати хабилитациони радови за више кустосе. Ови задаци предвиђени су у програмима рада радника Музеја, који су саставни део овог Програма.

Други вид стручног усавршавања односи се на студијске боравке кустоса Марије Лукић у Шведској и кустоса-приправника Љиљане Лађевић у ДР Немачкој.

Марија Лукић ће, подносећи сама трошкове боравка и пута, проучавати у Шведској, а евентуално и у Норвешкој, методе педагошког рада у музејима и организацију историјских музеја.

На основу споразума са Музејом за немачку историју у Источном Берлину, Љиљана Лађевац бораваће око 45 дана у ДР Немачкој, где ће проучити организацију и концепцију историјских музеја, усмеравајући се углавном на средњи век. Време проведено у ДР Немачкој користиће Љиљани Лађевац и за боље упознавање немачког језика.

Изложбу „Устанак 1941. у Србији у делима уметника“ у Источном Берлину поставиће Љиљана Константиновић, а изложбу „Народни устанак у Србији 1804“ у Букурешту Љиљана Станојевић. Изложбе ће отворити директори музеја, уколико накнадно друкчије не буде договорено.

У току ове године, директор Музеја Едиб Хасанагић реализоваће раније предвиђене посете музејима у Чехословачкој и Турској.

Сарадници Музеја учествоваће својим радовима или прилозима и на јединим међународним и југословенским конгресима и стручним саветовањима, према процени значаја тих скупова од стране органа управљања Музеја.

Пошто је Историјски музеј Србије музеј комплексног типа, односно гематски врло разнородан, неопходно је, ради усклађивања рада стручњака разних профила и стварања једне историјске целине од музејских експоната из разних научних дисциплина, имати елементарне представе о основним дисциплинама. У том циљу у Музеју ће се наставити ранија пракса да се о томе упозна најосновнија литература, односно да се организују предавања из тих области.

У Музеју ће се, такође, организовано пратити развитак музејске теорије и праксе код нас и у свету.

Стручни сарадници Музеја поклањаће посебну пажњу методу рада у научним и стручним истраживањима и у припремању и постављању изложби.

XIII. СМЕШТАЈ МУЗЕЈА

Проблем смештаја датира још од оснивања Музеја. Извршно веће Србије, оснивач, имало је тада у виду зграду бившег Новог двора, у којој се сада налази Председништво Скупштине Србије, сматрајући да ће она бити боље и адекватније решење.

Колектив Музеја предлагао је, истовремено, да се, ако нема изгледа за ову зграду, подигне нова зграда, сасвим прилагођена концепцији Музеја. Истовремено, Музеј је предлагао више зграда историјског карактера за своје просторије, у којима би се по периодима приказала историја Србије, што је унето у Перспективни програм рада Музеја.

Колико год за изложбе, решавање простора још је значајније за смештај музејског материјала. Сада се тај материјал налази у једној већој просторији у сутерену зграде у којој су и радне просторије Музеја, у канцеларијама куратора и у једној мањој приватној кући. Овај простор је сав попуњен, али и не одговара елементарним климатским и другим условима. Физички опстанак предмета, од којих су неки врло ретки,

драгоцени и великим трудом набављени, угрожен је, па је и њихова заштита постала основни проблем Музеја.

Стога је и Председништво Скупштине СР Србије и Извршно веће Србије, када су 1974. године разматрали стање и проблеме развоја Историјског музеја Србије, закључили да најхитније Музеју треба обезбедити одговарајуће просторије за депо. На седници Председништва посебно је истакнуто да Историјски музеј није у могућности да прикупља музејски материјал из периода социјалистичког развоја (па материјал и пропада), јер нема где да га депонује.

Комисија за пословни простор Извршног већа Србије поново је покренула питање коришћења просторија у којима се налази Историјски музеј Србије (Немањина 24). Тим поводом Музеј је предложио Комисији неке могућности решавања овог проблема. У предлогу се каже:

„Најидеалније би било за Историјски музеј подићи нову зграду, према његовој концепцији. Скупштина града Београда донела је такве одлуке за Музеј града Београда и за Етнографски музеј, и сада се раде пројекти.

Уколико то не може, од постојећих зграда за које је у догледно време предвиђено исељавање садашњих корисника, долази у обзир зграда Ликовне академије у Улици кнеза Михаила. Предност ове зграде, у којој би се морале вршити адаптације, и у томе је што се она уклапа у парковски простор Калемегдана, а то је за један савремени музеј врло значајно. За Ликовну академију подиже се зграда на Новом Београду, што ће вероватно бити учињено за 10—15 година.

Међутим, у Скупштини града Београда постоји идеја да се ова зграда додели Природњачком музеју, уколико се не би уселио у садашњу зграду Осме гимназије, у Улици Његошевој. Дефинитивна одлука још није донета.

Друга могућност са постојећим зградама је зграда на Косанчићевом венцу бр. 29, власништво Савезног извршног

већа. Уз потребне адаптације, била би погодна за Музеј и зато што се уклапа у нови кеј. У згради има сада више савезних установа, а према неким обавештењима, у СИВ-у се планира да се за те установе подигне нова зграда на Новом Београду.

И једна и друга од ових двеју зграда значиле би трајно решење смештаја Историјског музеја.

Уколико нема могућности за оваква решења, мораће се друкчије решавати овај проблем.

Једно од решења било би у томе да се у новој згради, за проширење пословног простора, у Немањиној 22—26 обезбеди 15 (300 m³) радних просторија за раднике Музеја, једна просторија за документациони центар вел. 50 m², једна просторија за библиотеку величине 60 m², 2 просторије за фото-лабораторију величине 30 m², са две просторије за препараторску радионицу вел. 40 m². То укупно чини 21 просторију — величине 480 m².

За депо Музеја потребан је простор од 1.000 m² површине. Уколико би то била нека посебна зграда, али и са просторијама за канцеларијски рад, у том оквиру могло би се евентуално решити и питање смештаја помоћних служби (лабораторије и др.), што би смањило горе наведен потребан простор.

За изложбени простор, без кога Музеј не може нормално да обавља своју основну делатност, могу се, у оквиру овога решавања са новом зградом у Немањиној 22—26, испитати ове могућности:

1. По урбанистичком плану Београда — Кнез-Михаилова улица добиће другу намену и из ње ће се искључити саобраћај и велика трговина. За изложбе Историјског музеја биле би врло погодне просторије у којима се сада налазе радње са намештајем или са текстилом. И сам простор, који је реновиран, музејског је типа, а улица која постаје шеталиште грађана, идеална је као место.

2. Зграда у којој се налази Протокол Државног секретаријата за иностране послове (Теразије бр. 34) погодна је за тематске изложбе. Припада иначе групи историјских зграда у Београду. У своје време ДСИП је био расположен да уступи зграду у замену за другу.

3. Приземне просторије зграде Ликовне академије, према Улици кнез-Михаиловој, могле би се, уз одређене адаптације, користити за тематске изложбе. Академија је расположена да то уступи ако би добила средства и урбанистичку дозволу да подигне још један павиљон на Топчидерском брду.

Ово свакако нису и једине могућности за решавање смештаја Историјског музеја. У евентуалним контактима са органима Скупштине града Београда можда би се могла наћи друга решења. Напомињемо, само, да нам је познато да се у разговорима о урбанистичком плану Београда уопште и не помиње смештај Историјског музеја, јер нико од надлежних органа не покреће то питање, а сам Музеј немоћан је да у овом целом проблему ма шта учини."

ПЛАН УКУПНОГ ПРИХОДА ЗА 1975. ГОДИНУ

И. Укупан приход

1. За редовну делатност по програму рада	5.314.435
2. За посебне намене	146.150
Укупан приход:	5.460.585

II. Трошкови пословања	
1. Трошкови редовног пословања	2,401.290
2. Трошкови за посебне намене	146.150
Свега трошкови пословања:	2,547.440
III. Доходак	
1. Уговорене обавезе	45.000
2. Законске обавезе	180.000
3. Лични доходи	2,352.145
4. Фондови	336.000
Свега доходак:	2,913.145
Укупно II и III:	5,460.585

Овај Програм усвојен је на јавној седници Програмског савета Историјског музеја Србије 1. априла 1975. године.

Директор,
Едиб Хасанагић, с. р.

Председник
Програмског савета,
Милан Ђоковић, с. р.

СПОРАЗУМ О ОБРАЗОВАЊУ ПРОГРАМСКОГ САВЕТА У ИСТОРИЈСКОМ МУЗЕЈУ СРБИЈЕ У БЕОГРАДУ

На основу члана 9. Закона о остваривању посебног друштвеног интереса у организацијама удруженог рада које обављају културне делатности („Службени гласник СРС“, бр. 19/74), Историјски музеј Србије у Београду и Извршно веће Скупштине СР Србије закључују

зеја, а остале чланове чине представници друштвене заједнице.

Члан 3.

Представнике друштвене заједнице у Програмски савет Музеја именују, односно делегирају, и то:

Споразум
о образовању Програмског савета
у Историјском музеју Србије
у Београду

Члан 1.

У Историјском музеју Србије у Београду (даље: Музеј) образује се Програмски савет.

Члан 2.

Програмски савет има 16 чланова, од којих 10 чланова чине радници Му-

1. Извршно веће Скупштине Социјалистичке Републике Србије	1 члана
2. Филозофски факултет у Београду, (катедра за историју)	1 члана
3. Пољопривредни комбинат „Београд“	1 члана
4. Културно-просветна заједница Србије	1 члана
5. Београдски издавачко-графички завод	1 члана
6. Музеј града Београда	1 члана

Члан 4.

Мандат чланова Програмског савета траје две године.

Нико не може више од два пута узастопно бити именован, односно делегиран у Програмски савет.

Члан 5.

Именовање, односно делегирање чланова Програмског савета извршиће се најкасније 15 дана пре истека мандата чланова Програмског савета којима мандат истиче.

Члан 6.

Програмски савет:

1. доноси програм и план рада и развоја Музеја;
2. оцењује извршавање програма и плана рада;
3. даје мишљење на предлог статута Музеја;
4. даје мишљење конкурсној комисији о кандидатима за именовање индекосног пословног органа у Музеју;
5. даје мишљење о предлозима за промену статуса и другим питањима од значаја за економски положај радних људи.

Члан 7.

Програмски савет има председника и заменика председника, који се бирају из реда чланова Савета.

Стручне и административне послове за Програмски савет врши Историјски музеј Србије у Београду.

Члан 8.

Програмски савет ради и одлучује у седници.

Програмски савет доноси пословник о своме раду.

Члан 9.

Овај споразум се сматра закљученим када га потпише представник Извршног већа Скупштине СР Србије и представник Историјског музеја Србије у Београду, а примењиваће се осмог дана од дана објављивања, на начин на који се објављују општи акти Музеја.

Број: 34/1
15. I 1975.

За Извршно веће Скупштине СРС
Др Владимир Јовичић, с. р.

За Историјски музеј Србије
у Београду
Едиб Хасанагић, с. р.

ИЗВОД

ИЗ ЗАПИСНИКА СА ПРВЕ СЕДНИЦЕ ПРОГРАМСКОГ САВЕТА
ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ ОД 19. МАРТА 1975. ГОДИНЕ

Седници присуствују следећи чланови Програмског савета: Милан Боковић, књижевник, представник Културно-просветне заједнице Србије; Слободан Ристић, цинкограф, представник Београдског издавачко-графичког завода; Миодраг Дабижић, виши кустос, представник Музеја града Београда; Момчило Спремић, ванредни професор, представник Филозофског факултета; представ-

ници Историјског музеја Србије: Едиб Хасанагић, директор; Марија Лукић, виши музејски педагог; Љиљана Константиновић, виши кустос; Жељка Шкорић, кустос; Косана Јочић, кустос; Ђорђе Митровић, кустос; Невена Крстић, кустос; Зора Јовановић, препаратор.

Одсутни: Ђоко Стојичић, уредник у Телевизији Београд, представник Извршног већа СРС; Момир Вукотић, профе-

сор, представник Пољопривредног комбината „Београд“; из Историјског музеја Србије: Саво Андрић, кустос и Јелисавета Миљанић, шеф рачуноводства.

На седници је усвојен следећи днешни ред:

1. Конституисање Програмског савета
2. Усвајање Пословника о раду Програмског савета
3. Програм рада Историјског музеја Србије за 1975.

1.

За председника Програмског савета једногласно је изабран Милан Ђоковић, а за заменика Ђорђе Митровић.

2.

После краће дискусије усвојен је Пословник о раду Програмског савета.

3.

Председник Програмског савета, Милан Ђоковић, отворио је дискусију о

Програму рада Историјског музеја Србије у 1975. години.

У дискусији су учествовали: Миодраг Дабижић, Слободан Ристић, Едиб Хасанагић, Марија Лукић и Милан Ђоковић. Нарочито је истакнут проблем смештаја Музеја и рестаурације зграде Милошевог конака у Топчидеру, као и проблем финансирања Музеја.

Програм рада Историјског музеја оцењен је позитивно. Истакнуто је да је Програм обиман а планиране акције веома разноврдне.

Закључено је да се Програм усвоји и изнесе на јавну дискусију до краја месеца заједно са информацијом о досадашњем раду и проблемима рада Музеја.

Записничар

Зора Јовановић, с. р.

Председник Програмског савета
Милан Ђоковић, с. р.

ЈАВНА ДИСКУСИЈА О ПРОГРАМУ РАДА ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ

На другој седници Програмског савета, која је одржана 1. априла, дискусију о Програму отворио је Милан Ђоковић, председник Програмског савета ИМС. Он је, поред осталог, рекао да је у дискусији која је била веома афирмативна на састанку Програмског савета ИМС тај програм усвојен, и сматра да би добро било када би се програм овакав какав је реализовао. „Сусрели смо се са проблемима који нису мали. На првом месту то су проблеми финансијских средстава која омогућају реализацију програма. Делимично та средства тек треба обезбедити. Акције које су овде поменуте мислимо да су веома занимљиве и мислимо да су за нашу науку, па и за читаву друштвену заједницу, исто тако врло интересантне и да

би им требало пружити сву могућу подршку. Оно што нам се чини као сметња добром раду Историјског музеја, то је питање његових услова рада, поред осталог и питање просторија у којима он ради. Та питања захтевају енергичну борбу, активност о којој је већ разговарано и која ће се наставити као пројекат акције која се већ води.“

Едиб Хасанагић је подсетио присутне на неколико основних питања која се третирају у овом програму.

Бора Аксентијевић: „Када се помињу два основна става из концепције ИМС, прво што се констатује, то је да нема укрштања са другим музејима, да овај музеј не преузима функције других музеја, односно њихову проблематику, јер има сасвим друге захвате, у смислу сло-

женије економске, друштвене и културне проблематике. Он говори о јединственом историјском процесу, о његовој сложености и органској повезаности, што остали музеји не чине.“

Аксентијевић је подржао идеју о формирању музеја књижевности, чији би нуклеус био у Историјском музеју.

Теме „Пештер“ и „занатство“ откриће чињенице о којима се вероватно још није знало и које ниједан други музеј неће да открива.

Г. Лаћевић већ на почетку излагања указује на добро знану чињеницу „да услови у којима ова институција живи и њен колектив ради нису повољни и, из године у годину, уместо да им јстваран простор за јачање рада, Музеј је стално спутаван. Предложио је да му Програмски савет да пуну подршку и да се у овој јавној дискусији изрази мишљење да таква комплексна институција као што је ИМС не може, у условима у којима је наша друштвена заједница данас држи, давати оне резултате које би иначе могла. Ако се настави са одузимањем просторија Музеју, онда се не поставља питање његовог развоја, него питање његовог опстанка. Предложио је да се Програм ИМС до 1980. године прошири приказивањем периода између два светска рата, јер му се чини да у досадашњем раду и програму ИМС то није учињено. Говорио је и о организовању изложби ИМС у иностранству.

Дидактичко-научне изложбе припремљене помоћу филмоване документарне грађе биле би од велике користи настави историје у школама, која је до сада била искључиво вербалног карактера, па сматра да би ту нову активност Музеја свакако требало подржати.

„Зборник ИМС“, који је око себе окупио већи број научних радника, Републичка заједница културе не жели да финансира јер излази на територији Београда, па препоручује Програмском савету да предузме нешто против таквог става, који је парадоксалан.

Музеј књижевности требало би да се засад формира као одељење ИМС, јер још не постоје услови за оснивање посебног музеја књижевности.

С обзиром на то да нови Закон о заштити културних добара матичну службу поставља на нову основу, сматра да матичност не би могла бити изражена кроз деловање једне институције, у овом случају ИМС.

Што се тиче фото-лабораторије, упућује на недовољно искористићену фото-лабораторију Музеја фресака, која би у неком интеграционом виду и кадровски ојачана могла да служи и потребама ИМС.

У вези са затвореним Милошевим конаком у Топчидеру, који је стетиште излетника и странаца, предлаже Програмском савету да инсистира да се радови на конзервацији и рестаурацији приведу крају.

Љиљана Константиновић (о Милошевом конаку): „Са наше стране учињено је све што се могло, али још увек није решено ко ће да финансира санацију такве зграде. Недопустиво је да један споменик културе који представља раритет стоји тако запуштен, као ругло града.“

Даница Милић нову зграду ИМС види као сасвим далеко решење, па препоручује да се решење потражи у адаптацији неке већ постојеће зграде. Без зграде, стиче се утисак са стране, Музеј има привремени карактер и паралисан је у свом раду на чувању и излагању музејског материјала.

У погледу тематских изложби предлаже неку врсту каталога у коме би исцрпно били приказани сви могући експонати заједно са подацима о њима, чиме би се ове изложбе сачувале и за будуће генерације.

Мисли да је финансирање „Зборника“ одређено већ тиме што он, иако излази у Београду, третира проблематику целе Србије. Часопис који живи кроз десет бројева, несумњиво је показао своју вредност већ и тиме што је око себе

окупио више од сто сарадника и има право на даљи опстанак.

Музеј представља део рада на историјској науци и као такав има право, као и сама та наука, на свој опстанак, рад и развој.

Музеј би требало више пажње да посвети раду на приказивању социјалистичког периода, као моста између садашњих и прошлих времена.

Марија Лукић каже да се сакупљена грађа чува по канцеларијама, у једној просторији у згради и у једном приватном двособном стану и двома гаражама на Вождовцу, дакле у крајње тешким условима. Ти услови директно паралишу и акције Музеја на прикупљању грађе, јер она, практично, нема где да се смести.

Музеј је окупао омладину у Топчидеру, али откако је тамо затворен Милошев конак, практично је изгубио могућност и за такву врсту делатности.

Павле Васић говори о потреби да се Историјски музеј даље развија. Идеја о постојању комплексних историјских музеја реализована је у многим земљама.

Бора Аксентијевић говори о правилном методу да се јединствено ради и на сталној поставци и на тематским изложбама, преко којих се, у ствари, прикупља материјал за сталну поставку.

Говорећи о покретним, дидактичко-научним изложбама, наглашава да те изложбе у Београду годишње види више од сто хиљада лица, и да Педагошки музеј има од тога годишњу зараду од неколико десетина милиона динара. А то је, у ствари, део оних средстава која школској деци даје Градска заједница културе, што Републичка заједница културе не чини.

Књига *Историја школе и образовања код Срба* изванредна је, али би било нормално да је она изашла у организацији Педагошког музеја, а не Историјског музеја Србије.

Едиб Хасанагић одговара на нека размишљања дискутаната и нека питања.

Оснивање и постојање једног историјског музеја била је нормална ствар. Међутим, стицајем околности, на жалост највише у стручним музеолошким круговима, дошло је до извесног опонирања, које се понекад претварало и у дезинформације које су могле да шкоде, у ствари, нашој култури у целини. Стога је колектив ове куће морао не само да се брине о материјалним недаћама, које су присутне, негде у већој негде у мањој мери, и у другим музејима и културним институцијама, него и да се бори против извесних несхватања и дезинформација, што свакако не може да иде у прилог нашој култури уопште. Уосталом, није то ни први, а ни последњи пут да једна здрава и корисна иницијатива у друштву не може брзо да продре.

Скреће пажњу и на чињеницу да је Програмски савет позвао на ову седницу шири круг личности и одређене организације и институције које би требало да прате овакве разговоре. Иницијатива, иначе заснована на Уставу, потекла је од Интересне заједнице културе Београда, а нема представника те Заједнице. Ни представници неких других установа и организација нису дошли.

Што се тиче интеграције, каже да је Историјски музеј имао у виду две врсте интеграције: прво, интеграцију у организационом, тј. физичком смислу, такву да организација која се интегрише задржава своју самосталност, чак и своје име. Радна заједница ИМС одлучује о заједничком програму рада. Све остале делатности остају. Други облици интеграција су интеграције по делатности.

На примедбу да се мало обрађује савремена историја, одговара да је томе разлог то што је кадровска база Музеја била и сувише уска. Стога се у Програму рада, у погледу кадрова, тежиште ставља на период модерне историје.

Што се тиче матичности, он сматра да она није рђаво замишљена, али је непотпуно реализована.

Завод за заштиту споменика културе Београда направио је пројекат за рестаурацију Милошевог конака, али се сада не зна ко треба да финансира радове. И док се не реши спор ко је надлежан за то, садашњи ресторан, бивша Милошева коњушница, која је рестаурирана, изгледа сада као двор према запуштеном бившем дворцу кнеза Милоша.

Што се тиче *Историје школа и образовања код Срба*, каже да се сама Научна редакција, која је самостална, одлучила за Историјски музеј, а то је прихватила и Заједница за научни рад, која финансира тај пројекат.

Јефта Јефтовић: „Програм рада Музеја спада у ред оних програма који се врло активно, стручно понашају према предмету свог пословања.

Признајем да сам и сам био под утицајем извесних дезинформација које се односе на овај музеј, и ако овакви састанци, поред осталог, имају сврху да отклоне те неспоразуме, онда мислим да је то једна од њихових предности. Мислим да ћу одавде отићи са знатно бољим мишљењем о овом музеју, о његовој концепцији, његовој будућности, него што сам био пре читања овог материјала и доласка на овај скуп. Очигледно је да сви музеји, као и овај, дају више овом друштву него што од њега примају. Често је у питању таква делатност, таква активност, која превалила њихове кадрoвске и материјалне оквире. То је нешто у шта ми, на жалост, наше партнере, наше друштво нисмо успели да убедимо. Јер да јесмо, имали бисмо до сада већ донесену одлуку Скупштине Србије да се трајно реши питање овог музеја. Питање историја, то није само питање инвести-

ција у зграде, како га планери, економисти и политичари замишљају, већ инвестиција у културу Републике, и док ми тако не поставимо ово питање, нећемо успети да озбиљно покренемо компетентне факторе да приступе његовом решавању. Опремљени стручно, кадровски, просторно, нашли бисмо се у офанзивној позицији да покренемо низ питања. То је питање интеграције, питање шта значи један историјски музеј који синтетизује целокупну економску, друштвену и културну историју једног народа и у каквом контексту се овде поставља питање односа општег према јединачном, питање његовог односа према низу завичајних музеја, у чијем би се одговору одредила политика и релације сарадње и међусобног допуњавања.

Питање зграде у Топчидеру требало би решавати као питање околности и приземљења овог музеја. У томе нема дилеме. Дилему су измислили чиновници, и требало би трагати за оним ко је одговоран, али не због позивања на одговорност, него ради решавања. Ако је ИМС правно лице, ако постоји договор између Републике и Града да га финансира Град, онда се правно зна чији су објекти једног правног лица. Грешка је и Града, који се тако лаконски оглашава ненадлежним, али и Републичке заједнице културе, која се такође оглашава ненадлежном за један објект једне установе коју она финансира.“

Милан Боковић: „Не би требало доносити посебне закључке, све идеје које су се овде чуле велика су подршка Радној заједници Музеја и Програмском савету да са њима изађе и пред одговорне носиоце културне политике у Републици и пред јавност, у ком смислу би требало направити програм.“

РАЗМЕНА ПУБЛИКАЦИЈА У 1973. И 1974. ГОДИНИ

ALBA IULIA

Museul regional

Studii si comunicari, IV

APVLM, V, VI, VII—1, VII—2, VIII, IX, X.

БАЊА ЛУКА

Музеј Босанске крајине

Зборник крајишких музеја, V (1973)

БЕОГРАД

Археолошки институт САНУ

Растко Васић: *Културне групе старијег гвозденог доба у Југославији*, Београд, 1973.

Љубица Зотовић: *Митраизам на тлу Југославије*, Београд, 1973.

Старинар, Н. С. књ. XX, I/1971, Београд, 1974.

Архив Србије

Архивски преглед, 1—2, Београд, 1971.

Архивски преглед, 1, 2, Београд, 1972.

Водич Архива Србије, Београд, 1973.

Дом ЈНА (Библиотека)

Народноослободилачка борба у делима ликовних уметника Југославије, Београд, 1961.

Народноослободилачка борба у делима ликовних уметника Југославије, Београд, 1966.

Народноослободилачка борба у делима ликовних уметника Југославије, Београд, 1971.

Етнографски институт САНУ

Гласник Етнографског института, XIX—XX (1970—71), Београд, 1973

Гласник Етнографског института, XXI (1972), Београд, 1973.

Етнографски музеј

Гласник Етнографског музеја, књ. 34, Београд, 1971.

Гласник Етнографског музеја, књ. 35, Београд, 1972.

Никола Пантелић: *Накит и кићење у XIX и XX веку*, Београд, 1971.

Галерија фресака

Зограф, 4, Београд, 1972.

Јеврејски историјски музеј

Зборник, 2, Београд, 1973.

Музеј града Београда

Надежда Андрић: *Бранимир Ћосић у писмима и документима*, Београд, 1973.

Годишњак града Београда, књ. XVIII, Београд, 1971.

Годишњак града Београда, књ. XIX, Београд, 1972.

Музеј позоринне уметности

Театрон, 1, Београд, 1974.

Каталог старих грамофонских плоча из збирки Музеја позоринне уметности Србије, Београд, 1973.

Од Стерије до Нушића, Београд, 1974.

Музеј примењене уметности

Деса Томић-Ђуровић: *Изложба текстила и сериграфије*, Београд, 1974.

Александар Пајванчић Аџх: *Графички дизајн*, Београд, 1973.

Димче Коцо: *Ретроспективна изложба тачисерија и цртежа 1958—1973*. Београд, 1973.

Гојко Варда: *Изложба дизајна*, Београд, 1973.

Зоран Јовановић: *Изложба примењене графике*, Београд, 1973.

Иван Петковић: *30 година цртежа и илустрација*, Београд, 1973.

Богдан Крстић: *Графика књига*, Београд, 1972.

Марија Букановић, Загорка Јанц: *Оријентални рукописи*, Београд, 1973.

Повези и окови књига из југословенских колекција, Београд, 1973.

Х дечји октобарски салон, Београд, 1973.

Милица Бабић: *Сцјенски костим*, Београд, 1973.

Мајолика из Задра, Београд, 1973.

Руска народна примењена уметност од XV до XX века, Београд, 1973.

Благо из морских дубина, Београд, 1972.
Зборник 16—17 (1972—1973), Београд, 1974.

Музеј савремене уметности

Коста Милићевић 1877—1920, Београд, 1973.

Музеј Српске православне цркве

Гласник, бр. 1—12, Београд, 1973.
Гласник, бр. 1—12, Београд, 1974.

Народни музеј

Сликарство у средњовековној Србији од 12. до средине 18. века, Београд, 1974.
Зборник Народног музеја, VII, Београд, 1973.

Педагошки музеј

Београдске основне школе у социјалистичкој изградњи, Београд, 1974.
Zbornik za historiju školstva i prosvjete, 7, Zagreb, 1972—1973.

Природњачки музеј

Гласник Природњачког музеја у Београду, серија А, књ. 28, Београд, 1973.

ПТТ-музеј

ПТТ-архив, 18, Београд, 1973—1974.

Редакција „Bulletin scientifique“

Bulletin scientifique, section B, tome 9(18), № 1—3, 4—6, 7—9, Zagreb, 1973.

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

Попис радова наставника Београдског универзитета објављених у току 1971. године, Београд, 1973.

Војни музеј

Весник, бр. 18, Београд, 1972.

Вуков и Доситејев музеј

Ковчежић, књ. 11, Београд, 1973.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Збирка фото-негатива Ристе Марјановића, Београд, 1973.

Ливница Пантелић, Београд, 1973.

Бранко Вујовић: Црквени споменици на подручју града Београда, Београд, 1973.

BERLIN

Museum für deutsche Geschichte

Schule und Museum, Heft 8, Berlin, 1973.
Von der Eiszeitkunst bis zum Hiddensee-schiss, Berlin, 1973.

Karl Marx — Friedrich Engels, Berlin, 1973.

Archäologische Fundeschätze vergangener Zeiten, Berlin

Hans Maur: Lenin in Berlin, Berlin, 1973.

Ausstellung des Museums Revolutionsbewegung in Bulgarien im Museum für deutsche Geschichte, 1973.

БИТОЛА

Прилози, бр. 15, Битола, 1970.

BUDAPEST

A magyar munkaszorgalmi muzeum kole-menyeci, 1, Budapest, 1973.

ЦЕТИЊЕ

Музеји Цетиња

Гласник цетињских музеја, књ. V, Цетиње, 1972.

ЧАЧАК

Историјски архив

М. М. Јаћимовић: Арсеније Лома, Чачак, 1972.

Народни музеј

Зборник радова Народног музеја, III, Чачак, 1972.

ИДРИЈА

Mestni muzej v Idriji

Idrijski razgledi, 1973 (XVIII), 1, 2, 3—4, Idrija, 1973.

Idrijski razgledi, 1974 (XIX), 1—2, Idrija, 1974.

ЈАЈЦЕ

Музеј Другог заседања АВНОЈ-а

Тако је рођена нова Југославија, V, Јајце, 1973.

КОТОР

Поморски музеј

Годишњак Поморског музеја у Котору, XXI, Котор, 1973.

КРАГУЈЕВАЦ

Народни музеј

Паја Јовановић, Крагујевац, 1973.

КРАЉЕВО

Историјски архив

Наша прошлост, бр. 1—2, Краљево, 1967.

Наша прошлост, бр. 1—2, Краљево, 1968.

Наша прошлост, год. III—IV, 1969—1970, Краљево, 1971.

Наша прошлост, год. V—VI, 1971—1972, Краљево, 1973.

КРУШЕВАЦ

Народни музеј

Крушевац кроз векове, Крушевац, 1972.

ЛЕСКОВАЦ

Народни музеј

Лесковачки зборник, XIII, Лесковац, 1973.

Д. Гроздановић: *Просвета, школство и култура*, Лесковац, 1973.

Д. Кулић: *Коста*, Лесковац, 1973.

ЉУБЉАНА

Slovenska akademija znanosti in umetnosti
S. Pahič: *Nov seznam nordiško-panonskih gomil*, Ljubljana, 1972.

I. Zelko: *Gospodarska in družbena struktura turniške pražiranije po letu 1381*, Ljubljana, 1972.

A. Rijavec: *Композисијски ставек инструменталних дел Slavka Osterca*, Ljubljana, 1972.

J. Sivec: *Композисијски ставек Wolfganga Stricciusa*, Ljubljana, 1972.

Letopis SAZU, 1972, knj. 23, Ljubljana, 1973.

M. Klemenčič: *Biblioteka in publikacije SAZU v letih 1952—1971*, Ljubljana, 1973.

J. Žontar: *Obveščevalna služba in diplomacija avstrijskih habsburžanov v boju proti Turkom v 16. stoletju*, Ljubljana, 1973.

S. Cigoj: *Pomorsko pravo Jugoslavije*, Ljubljana, 1974.

L. Vavpetič: *Свобошћине и правно варство припадников туђих народов, ки живе в Југославији*, Ljubljana, 1974.

МОСКВА

Государственный исторический музей Петроградские окна роста, Ленинград, 1968.

Н. Жуков: *Ленин*, Москва, 1969.

100 лет Государственный исторический музей, Москва, 1972.

Пропагандистам и слушателям системы партийного просвещения, Москва
Школе училищу техникум, Москва, 1971.
Советская Латвия, Рига.

Отдел тканей Государственный исторический музей, Москва, 1968.

Русский музей, Ленинград, 1967.

Русское народное искусство, Ленинград, 1971.

П. А. Шорин: *Монеты СССР*, Москва, 1971.

Б. Б. Жиромский: *Коломенское*, Москва, 1969.

А. А. Капитохин . . . : *Покровский собор*, Москва, 1970.

Ленинград в период великой отечественной войны 1941—1945 гг., Ленинград, 1969.

Т. Гольдберг: *Русское золотое и серебряное дело XV—XX веков*, Москва, 1967.

Материалы по истории революций 1905—1907 гг., Москва, 1967.

Студентам высших и средних специальных учебных заведений, Москва, 1971.

Центральный музей вооруженных сил СССР, Москва, 1969.

С. Жегалова: *Пряник, прялка и птица сирина*, Москва, 1971.

Большой дворец.

Пушкинский дом, Ленинград, 1968.

Б. Б. Жиромский: *Домик Петра I*, Москва, 1969.

Советское изобразительное искусство, Ленинград, 1972.

ВДНХ СССР.

В помощь школе, Ленинград, 1969.

Проблемы изучения народного искусства, Ленинград, 1972.

НИШ

Народни музеј

А. Николић: *Нижке омладинске радне бригаде*, Ниш, 1973.

НОВИ САД

Галерија Матице српске

Д. Давидов: *Иконе српских цркава у Мађарској*, Нови Сад, 1973.

Дело Николе Алексића, Нови Сад, 1974.

Институт за изучавање историје Војводине

Ж. Певлекић-Сешка: *Путоказ*, Нови Сад, 1974.

И. Бјелић: *Партизанско развође*, Нови Сад, 1974.

С. Торњански: *Крвави пут*, Нови Сад, 1974.

М. Лукић: *Црвено упориште*, Нови Сад, 1974.

Музеј града Новог Сада

Вести Музеја града Новог Сада за 1973, (II), бр. 5.

Вести Музеја града Новог Сада за 1973, (III), бр. 6.

Вести Музеја града Новог Сада за 1974, (IV), бр. 7.

Војвођански музеји

Из збирке војвођанских музеја, Нови Сад, 1972.

М. Малуцков: *Народна ношња Румуна у југословенском Банату*, Нови Сад, 1973.

Рад војвођанских музеја, 20, Нови Сад, 1971.

Шајкашка, Нови Сад, 1971.

ПИРОТ

Етнографски музеј Понишавља

Пиротски зборник, бр. 4, 1972, Пирот, 1972.

Д. Ранчић: *Гугутке на диреци*, Пирот, 1973.

К. Костић: *Историја Пирота*, Пирот, 1973.

Т. Васић: *Синдикални покрет у Пироту*, Пирот, 1973.

Музички дани др Војислава Вучковића, Пирот, 1972.

Ч. Митић: *Спас косе у биљу*, Пирот, 1974.

В. Николић: *Стари Пирот*, Пирот, 1974.

ПРИШТИНА

Музеј Косова и Метохије

Гласник Музеја Косова, XI (1971—1972), Приштина, 1972.

ПРАГА

Книховна народního masea

Sbornik, 1972, XXVI, 1—2, 3—5, Praha, 1972.

Sbornik, 1973, XXVII, 1—3, 4—5, Praha, 1973.

Institut d'histoire de l'Europe Orientale

Slovanské historické studie, X, Praha, 1974.

Československa akademie ved — ustav dejin socialistických zemi

Slovanský přehled, 1973, 1, 2, 3, 4, 5, 6, Praha, 1973.

Slovanský přehled, 1974, 1, 2, 3, 4, 5, 6, Praha, 1974.

PECS

Janus pannonius muzeum

A janus pannonius muzeum evkonyve, 14—15, Pecs, 1974.

A janus pannonius muzeum evkonyve, 16, Pecs, 1972.

G. Sarosacz: A mohácsi kerámia és története, Pecs, 1972.

САРАЈЕВО

Архив Босне и Херцеговине

Гласник архива и Друштва архивских радника Босне и Херцеговине, књ. XII—XIII, Сарајево, 1972—1973.

Оријентални институт

Прилози за оријенталну филологију, XX—XXI, 1970—71, Сарајево, 1974.

Земаљски музеј

Гласник — етнологија — Н. С. св. XXVII/XXVIII, Сарајево, 1972/73.

СИЊ

Zbirka starina i lapidarij

Kačić, 4, Split, 1971.

СКОПЈЕ

Филозофски факултет — Историјски семинар

Годишен зборник, књ. 24—25, Скопје, 1973.

Гоце Делчев и македонското национално и револуционерно движење, Скопје, 1973.

Институт за национална историја

В. Ивановски: Ослободителната војна во западна Македонија 1941—1944, Скопје, 1973.

Гласник за 1972, (XVI), бр. 3, Скопје, 1972.

Х. Пољански: Гоце Делчев и негово време, Скопје, 1972.

Р. Попларов: Грчката политика спрема Македонија во втората половина на XIX и почетокот на XX век, Скопје, 1973.

Гласник за 1973 (XVII), бр. 1, 2, 3, Скопје, 1973.

Турски извори за ајдутството и арамитството во Македонија (1700—1725), Скопје, 1973.

Гоце Делчев и македонското национално и револуционерно движење, Скопје, 1973.

Скопје во НОВ 1941, Скопје, 1973.

А. Стојановски: Дервенциството во Македонија, Скопје, 1974.

Р. Терзиоски: Денационализаторската дејност на бугарските културно-просветни институции во Македонија, Скопје, 1974.

Историјски музеј

Музејски гласник, 1972, бр. 1, Скопје, 1972.

Македонска академија на науките и уметностите (Библиотека)

А. Матковски: Диетот, Скопје, 1973.

Б. Ристовски: Наце Н. Димов, Скопје, 1973.

Прилози, IV—1, Скопје, 1973.

Прилози, II—2, Скопје, 1971.

Гоце Делчев и македонското национално и револуционерно движење, Скопје, 1973.

Добромирово евангелие, том I, Скопје, 1973.

Развојот и карактеристиките на народноослободителната војна и на револуцијата во Македонија, Скопје, 1973.

СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА

Народни музеј

Рукописне и штампане књиге од XV до XVIII века, Смедерево, 1974.

СОФИЈА

Българска академия на науките

Известия, том 23, София, 1974.

Bulgarian historical review, 1, 2, Sofia, 1974.

STOCKHOLM

Kungl. artnémuseum

Meddelande, XXXIII, XXXIV, Stockholm, 1973—1974.

ШКОФЈА ЛОКА

Muzejsko društvo

Loški razgledi, XX, Škofja Loka, 1973.

ТИТОГРАД

Историјски институт

Историјски записи, год. XXV, књ. XXX, 3—4, Титоград, 1972.

Историјски записи, год. XXVI, књ. XXX, 1—2, Титоград, 1973.

ТУЗЛА

Музеј источне Босне

Чланци и грађа за културну историју источне Босне, X, Тузла, 1973.

ВАЉЕВО

Историјски архив

Слободно Ваљево 1944—1945, Ваљево, 1974.

Гласник Међуопштинског историјског архива, 9, Ваљево, 1974.

WARSAWA

Muzeum wojska polskiego w Warszawie

K. Satora: *Emblematy godto i symbole gl i al*, Warszawa, 1972.

WIEN

Museen der Stadt Wien

Wien 1850—1900, Wien, 1973.

Sonderausstellung *Blumen und Gärten*, Wien, 1974.

Wien zur Zeit von Franz Anton Maubertsch Wien, 1974.

БРАЊЕ

Народни музеј

Брањски гласник, књ. VII, Брање, 1971.

Брањски гласник, књ. VIII, Брање, 1972.

ВУКОВАР

Градски музеј

Гласник славонских музеја, 1973, 21, 22, 23, Вуковар, 1973.

Гласник славонских музеја, 1974, 24, Вуковар, 1974.

Упознајте Вуковар, Вуковар, 1973.

ЗАГРЕБ

Архив Хрватске

Arhivski vjesnik, god. XV, sv. 15, Zagreb, 1972.

Hrvatski školski muzej

100 godina izlazenja „Smilja“, Zagreb, 1973.

U povodu proslave 400-godišnjice Seljačke bune, Zagreb, 1973.

Marka i plakat, Zagreb, 1973.

Dječji namještaj — objekti igre, Zagreb, 1973.

Povijesni muzej Hrvatske

S. Mohorovičić: *Sedamdesetogodišnjica osnutka prvog astronomijskog opservatorija u Zagrebu*, Zagreb, 1973.

V. Brajković: *Bitka na Krbavskom po'ju 1493*, Zagreb, 1973.

M. Škiljan: *Uspomene na Ivani Brlić-Možuranić*, Zagreb, 1974.

M. Kruhek: *Povijesni opis područja Seljačke bune 1573*, Zagreb, 1973.

M. Kruhek: *Garić-grad u prošlosti i sadašnjosti*, Zagreb, 1973.

M. Šercer: *Naoružanje i vojna oprema u Hrvatskoj u XVI stoljeću*, Zagreb, 1973.

M. Schneider: *Seljačka buna 1573. u likovnoj umjetnosti*, Zagreb, 1973.

M. Šercer: *Oružje na motki*, Zagreb, 1972.

S. Janjić: *Stare seljačke i plemićke obiteljske zadruge Pokuplja*, Zagreb, 1972.

D. Kečkemet: *Marko Marulić i Split njegova doba*, Zagreb, 1972.

A. Simić-Bulat: *O životu i radu Vjekoslava Karasa*, Zagreb, 1971.

M. Kruhek: *Posijedi i gradovi Zrinjskih i Frankopana u XVII stoljeću*, Zagreb, 1971.

M. Schneider: *Moda odijevanja na portretima 1800—1870. godine*, Zagreb, 1973.

M. Schneider: *Putopisac XIX stoljeća o našim krajevima*, Zagreb, 1968.

R. Veselinović: *Beograd od dolaska Turaka do kraja XIX st.*, Zagreb, 1968.

J. Kalić-Mijušković: *Beograd u srednjem vijeku*, Zagreb, 1968.

M. Šercer: *Samoborski cehovi*, Zagreb, 1968.

- M. Despot: *Staklana Osredok*, Zagreb, 1968.
- V. Nekuda: *Rezultati istraživanja nestalih srednjovjekovnih naselja u ČSSR*, Zagreb, 1968.
- M. Valentić: *Pojava, tumačenje i razvitak grbova u Hrvatskoj*, Zagreb, 1967.
- I. Bach: *Start srpski zlatari u Hrvatskoj*, Zagreb, 1969.
- M. Despot: *Privreda Hrvatske na domaćim i međunarodnim izložbama do osnivanja Zagrebačkog zbora 1910. god.*, Zagreb, 1969.
- N. Stančić: *Neki problemi iz historije radničkog pokreta u Dalmaciji do 1914. god.*, Zagreb, 1969.
- N. Klaić: *O tristotoj obljetnici osnutka Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, Zagreb, 1969.
- M. Valentić: *Gradišćanski Hrvati od XVI st. do danas*, Zagreb, 1970.
- M. Despot: *Gospodarske i trgovačke prilike u Hrvatskoj u vrijeme ilirizma*, Zagreb, 1970.
- N. Stančić: *Pravaška ideja Frana Supila*, Zagreb, 1971.
- M. Schneider: *Narodne nošnje u slikarstvu i grafici XIX stoljeća*, Zagreb, 1971.
- M. Šerčer: *Staro oružje na motki*, Zagreb, 1972.
- M. Schneider: *Portreti 1800—1870*, Zagreb, 1973.
- V. Borčić: *Zbirka ikona*, Zagreb, 1974.
- V. Borčić: *Zbirka umjetnički obradenog metala Srba u Hrvatskoj*, Zagreb, 1971.

Tiflološki muzej

- Socijalna misao, 1973, br. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8—9, 10, 11, 12, Zagreb, 1973.
- Socijalna misao, 1974, br. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, Zagreb, 1974.

Uredništvo časopisa „Kulturni radnik“

- Kulturni radnik, 1973, br. 1, 2, 3, 4, 5, Zagreb, 1973.

- Kulturni radnik, 1974, br. 1, 2, Zagreb, 1974.

Uredništvo časopisa „Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske“

- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1959, br. 1, 2, 3.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1962, br. 1, 2, 3, 4, 5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1963, br. 1, 4, 5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1964, br. 1, 2, 3, 4, 5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1966, br. 3, 4, 5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1967, br. 1—2, 3, 4—6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1968, br. 1, 2, 3, 4—5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1969, b. 1, 2, 3, 4, 5—6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1970, br. 1, 2, 3, 4, 5.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1971, br. 2, 3, 4, 5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1972, br. 1, 2, 3, 4—5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1973, br. 1, 2, 3—4, 5, 6.
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske za 1974, br. 1—2.

ЗЕНИЦА

Музеј града Зенице

- Радови са симпозијума „Средњовјековна Босна и европска култура“, Зеница, 1973.

ЗРЕЊАНИН

Народни музеј

- Жарко Зрењанин, Зрењанин, 1972.

ПРЕГЛЕД ИЗЛОЖБЕНИХ АКТИВНОСТИ ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ

Ред. бр.	Назив изложбе	Време и место одржавања	Аутор, сарадници	Места у којима је изложба организована
1	2	3	4	5
1.	Изложба „Устанак 1804.“ Допуна сталне изложбе Музеја првог српског устанка постављене 1954. год.	1967—1972. Београд.	Аутори: Љиљана Константиновић, Љиљана Станојевић, Ђорђе Тешић. Стручни сарадник: Саво Андрић	Источни Берлин, Крагујевац, Москва, Ниш, Врање и Крушевац
2.	200-годишњица „Славено-србског магазина“ Захарије Орфелина	Од 1. до 7. XI 1968. Београдски сајам	Аутор: Саво Андрић	—
3.	Изложба поводом 50 година од смрти Душана Поповића	Од 20. до 30. XI 1968. Дом омладине — Београд	Аутор: Марија Лукић	Светозарево и околина
4.	Стална изложба „Вожд Карађорђе“	16. II 1969. — Топола	Аутори: Љиљана Станојевић, Љиљана Мишковић и Ђорђе Тешић. Пројекат: инж. арх. Ђорђе Петровић, проф. Универзитета	—
5.	Животни пут Васе Пелатића	Од 19. XII 1969. до 19. I 1970. Педагошки музеј — Београд	Аутор: Саво Андрић. Стручни сарадници: Љиљана Станојевић, Љиљана Мишковић и Ђорђе Тешић	Нови Сад, Зрењанин, Кикинда, Шабач, Чачак, Титово Ужице, Пожаревац и Бања Лука
6.	Париска комуна и „Раденик“	Од 29. IV до 17. V 1971. — Крагујевац	Аутори: Марија Лукић и Ђорђе Тешић. Стручни сарадник: Саво Андрић. Техн. сарадник: Зора Јовановић. Редактор: Елиб Хасанагић. Фотографија: Златко Моврин	У Београду: „Политика“; ПКБ; школе „Максим Горки“, „Стари на Новак“; Гимназија „Лола Рибар“; Учитељска школа; Графички школски центар; Војна гимназија; Библиотека „Бука Динић“; „Југошпед“; Хала спортова на Н. Београду; Библиотека „В. Караџић“, Н. Бгд.; затим, у КП у Забеди, Зрењанину, Пожарцу, Мајданпеку и Тополи

5

4

3

2

1

7. „Раденик“ и његово виђење Србије
 Од 10. XII 1971. до 10. II 1972. — Музеј револуције народа и националности Југославије — Београд
8. Србија и социјалистички покрет 1870—1919.
 Од 19. V до 12. VI 1972. — Београд, Павиљон у Масариковој улици
9. Историјски портрет у српском сликарству XIX века
 Од 27. IX до 25. XII 1972. — Београд, Галерија САНУ
- Аутори: Ђорђе Митровић, Саво Андрић, Марија Лукић и Ђорђе Тешић. Струч. сарадници: Марија Јанковић, Светислав Шумаревић и Михаило Бјелица. Пројекат поставке и ликовна реализација: дипл. инж. арх. Никола Дудић. Редактор: Елиб Хасанагић. Организација поставке: Ђорђе Митровић. Фотографија: Мирко Ловрић
- Аутори: Марија Лукић, Марија Јанковић, Ђорђе Тешић, Љиљана Константиновић, Петар Поп-Лазевић, Саво Андрић, Љиљана Станојевић и Ђорђе Митровић. Консултант: др Никола Вучо. Пројекат: Буко Кавурић. Редактор: Елиб Хасанагић. Ликовна обрада карата: Фране Делале. Фотографије: Златко Моврин. Мулажи: Недељко Гога. Макете: Драгољуб Томић и Јован Новаковић. Организација поставке: Марија Лукић и Ђорђе Тешић. Техн. сарадници: Зора Јовановић и Радосав Ранковић
- Аутор: Љиљана Константиновић. Стручни сарадник: Марија Лукић. Пројекат изложбе: Школа за индустријско обликовање и дизајн, дипл. инж. арх. Гојко Варда. Технички сарадник: Радосав Ранковић
- Библиотеке „Бука Динић“ и Веселин Маслеша“ у Београду; Радничко насеље „Иван Милутиновић“, Н. Београд; Крагујевац, Чачак, Голубац, Зрењанин и Ваљево
- Део изложбе „Српска књижевност“ у Библиотеци „Бука Динић“ — Београд; Библиотека „Петар Кочић“, Београд; Библиотека „В. Караџић“, Н. Београд и Библиотека у Земуну

1	2	3	4	5
10. Из збирки Историјског музеја Србије	Од 7. VI до 8. VII 1973. — Београд, Конач Кнеза Милоша у Топчидеру	Аутори: Петар Поп-Лазић, Љиљана Мишковић, Невена Крстић и Жељка Шкорић. Стручни сарадници: Саво Андрић, Борђе Митровић, Љиљана Константиновић, Љиљана Станојевић, Момчило Митровић, Љиљана Лађевац и проф. Никола Вучо. Техн. сарадници: Зора Јовановић и Радосав Ранковић	Аутори: Љиљана Константиновић, Саво Андрић, Марија Лукић и Павле Стојковић. Стручни сарадник: Момчило Митровић. Тех. сарадник: Радосав Ранковић. Пројекат изложбе: Школа за индустријско обликовање и дизајн, дипл. инж. арх. Гојко Барда	Крагујевац
11. Устанак у Србији 1941. у делима уметника	Од 6. до 22. IX 1973. Музеј револуције народа и народности Југославије, Београд	Аутор: Марија Лукић. Стручни сарадник: Љиљана Константиновић. Технички сарадници: Зора Јовановић и Радосав Ранковић	Титово Ужице и Ужичка Пожега	
12. Српска социјалдемократска партија	Од 26. XI 1973. до 6. I 1974. — Историјски архив Београда, Нови Београд	Аутори поставке: историјски део 1912—1946: Едиб Хасанагић, Ејуб Мушовић и Невена Крстић; археолошки део: Петар Поп-Лазић		
13. Из збирки Музеја у Новом Пазару	29. XI 1973. — Нови Пазар			

5

4

3

2

14. Стална изложба Народнoг 10. V 1974. — Лесковац
музеја у Лесковцу

Аутори: Десанка Костић, Марија Јанковић, Љиљана Станојевић, Борђе Митровић, Радмила Стојановић, Љиљана Мишковић, Павле Стојковић и Љубинко Марковић. Стручни сарадници: Невена Крстић, Вера Тричковић и Олга Зиројевић. Пројекат поставке: инж. арх. Александар Радојевић, доц. Универзитета. Ликовна обрада поставке: Драгољуб Петровић. Редактор: Елиб Хасанагић. Конзервација материјала: Зоран Јовановић. Географске карте: д-р арх. Никола Дудић. Мапете: Драгољуб Томић. Табеле и графикоци: д-р арх. Милан Миљепић. Мулажи: Душан Љубојевић. Фотографије: Мирко Довран Баја. Уникатне сериграфије: Радован Баја. Поставка ношњи: Борђе Тешић. Технички сарадник: Радосав Ранковић. Организација поставке: Љиљана Мишковић

Косана Јочић-Жичковић